

PATENTİN İNHİSARİLİK UNSURUNUN İNGİLTERE'DE ORTAYA ÇIKIŞINDA JACOPO ACONCIO'NUN ROLÜ

*Jacopo Aconcio's Role in the Emergence of Exclusivity
Element of Patent in England*

Cemâl DURSUN*

ÖZ

Bu makalede, bir *Reformasyon* ve *Rönesans* insanı olan Trentolu Jacopo Aconcio'nun patentin "*inhisarîlik*" unsurunun İngiltere'de ortaya çıkışında oynadığı rol üzerinde durulmaktadır. Bu amaçla önce Aconcio'nun hayatı üzerinde kısaca durulmuştur. 1557'de İsviçre'ye geçişine kadar olan hayatı hakkında çok az şey bilinmektedir. *Reform* yanlısı görüşleri nedeniyle hayatının son yıllarında İtalya'yı terk ederek Basel ve Zürih'e yerleşmesi, orada Marian sürgünleri ile tanışması, Birinci Elizabeth'in tahta çıkmasından sonra sırasıyla Strazburg'a, oradan da Sir Cecil'in daveti ile Londra'ya geçişi anlatılmaktadır. Bu dönemde kaleme aldığı önemle eserlere kısaca değinilmektedir. Bir mühendis olarak Aconcio'nun İngiltere'ye varır varmaz Kraliçe'ye yaptığı yazılı başvuru üzerinden ve Holdsworth, Hulme ve White Jr.'ın konuya dair görüşlerinden hareketle Seaborn Davies ile Jeremy Phillips arasında Aconcio'nun İngiltere'de patentin inhisarîlik unsurunun oluşumundaki rolüne dair tartışmalar üzerinde ayrıntılı olarak durulacaktır. Çalışma, tarihsel yaklaşımdan yararlanmak suretiyle hem 16. yy.'a dair meselelerin değerlendirilmesinde hem de o döneme ait belli kavramların anlaşılmasında ve kullanılmasında dikkat edilmesi gereken önemli hususları içeren bir bölüm ile sona ermektedir.

Anahtar Kelimeler: Jacopo Aconcio, Patent, İngiltere, Fikrî/Sınai Mülkiyet, İnhisarîlik/Tekel.

Makalenin Geliş Tarihi: 07.08.2023, **Makalenin Kabul Tarihi:** 16.08.2023.

* Dr. Öğretim Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, E-posta: cemaldursun@karatekin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3674-9684.

ABSTRACT

This article dwells on the role played by Jacopo Aconcio of Trento, a figure of the *Reformation* and the *Renaissance*, in emergence of the “*exclusivity*” element of patent in England. Firstly, Aconcio’s life is briefly looked at although little is known about his life until his moving to Switzerland in 1557. Due to his pro-*Reformation* views, he left Italy in the last years of his life, settled in Basel and Zurich, where he met the Marian exiles, and following the accession of Elizabeth I to the throne moved to Strasbourg, then to London at the invitation of Sir Cecil. Important works he penned in this period are also mentioned. Following from the written application filed by Aconcio with the Queen as soon as he arrived in England, discussions between Seaborn Davies and Jeremy Phillips on the role of Aconcio in formation of the patent’s *exclusivity* element in England with respect to topical viewpoints of Holdsworth, Hulme and White Jr. will be touched upon. This study concludes with a number of aspects on both considering the underlying issues of the 16th century and employing certain concepts of that period.

Key Words: Jacopo Aconcio, Patent, England, Intellectual/Industrial Property, Exclusivity/Monopoly.

I. ACONCIO – BİR REFORMASYON YANLISININ HAYATI

A. İtalya Dönemi

Jacopo Aconcio, 1520-1566 yılları arasında yaşamış bir İtalyan düşünce insanıdır.¹ Milano şehrinin kuzey doğusunda, Avusturya Alpleri’ne yakın,

¹ Literatürde Jacobus Acontius, Jacopo Acontio, Giacomo Aconcio/Acontio şeklinde kullanımlar da bulunmaktadır. A. G. Keller, “Aconcio, Jacopo [Jacobus Acontius] (c. 1520–1566/7?), theologian and military engineer,” *Oxford Dictionary of National Biography* (online ed.). Oxford University Press, 2004. <https://doi.org/10.1093/ref:odnb/69>. Jacobus Acertyus, Giacomo Aconzio, Jaques Aconce, Giacomo Riccamati şeklindeki kullanımların yer aldığı *Bibliothèque nationale de France*’taki kayıtlar için bkz. “Aconcio, Giacomo (1492?-1566?),” Erişim tarihi: 24 Temmuz 2023, <https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb123753024>. Giacomo Concio şeklindeki yazım için bkz. Hugh G. Dick, “Giacomo Concio: A Renaissance Exile,” *Modern Language Forum*, XXVI/03 (1941): 12-18. Aconcio’nun doğum ve ölüm tarihleri genel bir kabulü yansıtmakta olup kesinlik içermemektedir.

Güney Tirol bölgesindeki Trento’da dünyaya gelen Aconcio, hukuk tahsili gördükten sonra noterliğe yönelmiş ve 1548 yılında *Collegio dei Notai di Trento*’ya kabul edilmiştir.² 1549 yılında Beşinci Charles’ın³ mabeyni Landriano Kontu Francesco Taverna’nın Viyana’daki maiyetine girmiş, 1556’da kendisi de Trentolu olan ve o yıl Milano valisi olarak göreve başlayan Kardinal Cristoforo Madruzzo’nun sekreteri olmuştur.⁴

Aconcio, Landriano Kontu’nun maiyetinde iken Reformasyon fikrine⁵ ilgi duymuş, bu ilgisinin Katolik kilisesi ile olan ilişkisinde yaratması muhtemel sorunlardan uzak durmak amacıyla⁶ askeri istihkam birliğine

² Charles Donald O’Malley, *Jacopo Acontio: His Life, Thought and Influence* (California: Stanford University Press, 1945), 92, 94.

³ 1500-1558 yılları arasında yaşayan Beşinci Charles, Kutsal Roma İmparatoru yanında Avusturya Arşidükü, İspanya Kralı, Hollanda Lordu unvanlarını da taşımaktaydı. Biyografisi ve Osmanlı tehdidine karşı girişimleri ve aldığı tedbirler hakkında kapsamlı bir okuma için bkz. Wim Blockmans, *Emperor Charles, 1500-1558*, çev. Isola van den Hoven-Vardon (London: Arnold, 2002), 193 sayfa.

⁴ 1512-1578 yılları arasında yaşayan Kardinal Madruzzo, 1539’da doğduğu Trento şehrinin prens-piskoposu olmuştu. 1543’te Trento Kardinali olarak atanmış ve iki yıl sonra Trento Konsili’nin ilk toplantısına ev sahipliği yapmıştı. Habsburg Hanedanı İkinci Philip tarafından 1556’da Milan valisi olarak atandı. 1567’de hem idari hem de dini görevlerini bırakıp emekli oldu ve Roma’ya çekildi. Gordon Campbell, *The Oxford Dictionary of Renaissance* (Oxford, New York: OUP, 2005), 487.

⁵ Aconcio’nun yaşadığı dönem, Martin Luther’in yaşadığı döneme (1483-1546) denk gelmektedir. Protestanlığın ve Lüterciliğin yükselişte olduğu bu dönem, siyasi olarak da oldukça çalkantılıdır. İsviçre’nin Protestan nüfusun yoğun olduğu bölgelerinin fiili olarak bağımsızlığını kazanması, buna özenen İtalyan köylülerin başarısızlıkla sonuçlanan ayaklanmaları, İspanya Krallığına verilen Hollanda’nın bir çekim merkezi haline gelerek çok yakın zamanda Hollanda’nın altın çağıının (1650-1750) başlamasına da neden olacak açık deniz hakimiyetinin oluşması, Westfalya Barış Antlaşması’na giden yolda en kanlı savaşların yapıldığı Otuz Yıl Savaşları ile Seksen Yıl Savaşlarının yarattığı yıkım ve yılgınlık, reformasyon hareketlerinin arka planını oluşturmaktadır. Dönemin derli toplu bir okuması için bkz. R. J. W. Evans, M. Schaich ve P. H. Wilson (ed.), *The Holy Roman Empire 1495-1806* (Oxford: Oxford University Press, 2011), 384 sayfa.

⁶ Aconcio, hem doğduğu ve büyüdüğü yer hem de maiyetinde bulunduğu kişiler bakımından Katolik kilisenin yakınında sayılmalıdır. Landriano Kontu ile Kardinal Madruzzo, Katolik kilise içerisinde önemli rollere sahip kişilerdi. Öyle ki Kardinal Madruzzo, reformasyon hareketlerine karşı Katolik kilisenin en önemli adımı olan 1546-1563 yılları arasındaki Trento Konseyi’nin muhtelif toplantılarının yapılmasında, o dönemin Trento Piskoposu olarak önemli bir rol oynamıştı.

katılarak İtalya'dan uzakta ve güvende yaşamayı tercih etmiştir. Temel mühendislik eğitimini de bu dönemde Landriano Kontu ve Guiseppe Olgiati gibi kişilerden almıştır.⁷

B. Basel ve Zürih'e Sığınma

İkinci Marcellus'un vefatı ile Papalık makamına getirilen Dördüncü Paul'un, Reformasyon hareketlerinin yayılan etkisini durdurabilmek ve hatta kırabilmek için sert tedbirlere başvurmaktan çekinmeyeceğinin emarelerinin çoğalmasıyla birlikte bu durumun kendisi için bir tehlike yaratabileceğini düşünen Aconcio, Haziran 1557'de Kutsal Roma İmparatorluğundan fiilî olarak bağımsızlaşmış ve önemli miktarda İtalyan reformiste de ev sahipliği yapan İsviçre kentlerine, önce Basel'e, ertesi yıl Zürih'e gitti.⁸ İsviçre'de kaldığı dönemde Katolik kilisesini açıkça tenkit eden *Dialogue di Silvio e Mutio* ile *Summa de Christiana religione* isimli kitapları kaleme alarak yayımlattı (1558). Bu dönemde sadece teoloji ve kilise hukuku

⁷ Jeremy Phillips, "The English Patent as Reward for Invention: the Importation of an Idea," *Journal of Legal History* 3, 1 (1982): 72. Mühendislik eğitimi ile kastedilen, oldukça düz atış yapabilen yeni bir hafif ve taşınabilir topun şehir savunmalarında yol açtığı sorunlar nedeniyle öncelikle İtalyan şehirlerinde yaşanan şehir savunma hatlarının yeniden tasarlanması ve inşası sürecidir. Savaş teknolojisindeki bu yeni durum, Sekizinci Charles'ın 1494'te İtalya'ya yaptığı seferde iyice görünür hale gelmiş, bu yeni toplar şehir duvarlarını adeta eritmişti. Lynn White Jr., "Jacopo Aconcio as an Engineer," *The American Historical Review* 72, 2 (1967): 428-29, 441-43. Aconcio'nun tanıdığı olabileceği ilginç kişilerden biri de Birinci Francis zamanında Kaleler Genel Müfettişi olan Linara Kontu Rocco Guerini'dir. Bkz. Roger Mazauric, "Un Ingénieur huguenot au XVI e Siècle et ses rapports avec l'Église Réformée messine: Roch Guerini, comte de Lynar," *Bulletin de la Société de l'Histoire du Protestantisme Français (1903-2015)* 106 (1960): 173-185. Aconcio'nun yaşadığı dönemde uzmanlaşma (*specialism*), uzman (*specialist*) şeklinde kavramlar bulunmadığı gibi her şeyden biraz anlamak (*generalist*) olumlu olarak görülüyordu. Uzmanlaşma, şehir yaşamında ortaya çıkan, ancak endüstrileşme ile gerçek anlamda kendini hissettiren *artes liberales* adı verilen mimarlık, mühendislik, avukatlık, muhasebecilik gibi serbest mesleklerin beraberinde getirdiği bir kavramdı. Bu yönüyle 19. yy.'a ait bir kavramdır. Aconcio'nun güneş merkezli kozmoloji görüşü için bkz. Clifford Chalmers Huffman, *Elizabethan Impressions: John Wolfe and His Press* (New York: AMS Press, 1988), 26-27.

⁸ Basel ve Zürih'te Celso, Curione, Ochino, Lelio Socinus gibi Castellion'un reformist görüşlerini paylaşan diğer İtalyan reformistler ile karşılaştı. Jean Jacquot, "Acontius and the Progress of Tolerance: in England," *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance* 16, 2 (1954): 192.

(*ecclesiastical*) ile ilgili eserler telif etmekle kalmamış, *De Methodo* isimli araştırma yöntemleri üzerine seküler bir eser de kaleme almıştır.⁹

C. İsviçre’den İngiltere’ye Geçiş

İsviçre’deki döneminde Aconcio, 1553-1558 arasında İkinci Philip ile birlikte hüküm süren Katolik kraliçe Birinci Mary’nin¹⁰ hışmından kaçıp kurtulan Protestan sürgünler ile karşılaşmıştı.¹¹ Din adamları, teoloji

⁹ Aconcio’nun Cottonian MS Titus F. XIII, fol. 234^r isimli belgede kendisi tarafından kaleme alındığını bizzat kendisinin ifade ettiği bir başka kitabın, *Ars muniendorum oppidorum (kasabaları güçlendirme sanatı, yn)*, ölümünden sonra 1585 yılında Cenevre’de yayımlandığı belirtilse de, hiçbir nüshasına erişilemeyen bu esere 1744’te yayımlanan Floransa’daki anonim *Essay de Bibliothèque Militaire*’de işaret edilmektedir. White Jr., “Aconcio,” 443. Aconcio’nun İngiltere’ye gitmeden hemen önce 1558’de yayımladığı, Leibniz’in “*genel metodoloji eseri*” olarak nitelendirdiği *De Methodo, hoc est, de recte investigandarum tradendarumque Scientiarum ratione* adlı eserinin daha kısa bir versiyonu, 1574’te Londra’da Thomas Blundeville tarafından *The true order and Methode of wryting and reading Hystories, according to the precepts of Francisco Patricio, and Accontio Tridentino* adlı eserin içinde yayımlanmıştı. Neal Ward Gilbert, *Renaissance Concepts of Method* (New York: Columbia University Press, 1963), 181-186. Bu eseri, dönemin ünlü Fransız mantıkçısı Petrus Ramus ile Çek teolog ve eğitim reformcusu Johann Comenius tarafından tanınmasını sağlayacaktı. Dick, “Concio,” 13, 16. Aconcio’nun bu eseri, kartezyen felsefenin kurucusu René Descartes’ın (1596-1650) *Discours de la Méthode* ya da tam haliyle *Discours de la Méthode Pour bien conduire sa raison, et chercher la vérité dans les sciences* adıyla yayımladığı ve çok bilinen ve tekrarlanan “*cogito ergo sum (je pense donc je suis)*” cümlesinin yer aldığı eserinin öncüsü olarak kabul edilebilir. James Gordley, *The Jurists: A Critical History* (Oxford: Oxford University Press, 2013), 177-178.

¹⁰ Birinci Elizabeth’in üvey kızkardeşi olan Mary Katolik’ti. Protestanlara olan hışmı ve önde gelen Protestanları idam ettirmesi nedeniyle “Kanlı Mary” olarak bilinir. Tudor Hanedanının 1553-1558 yılları arasında hüküm sürmüş bir üyesidir.

¹¹ Christina Hallowell Garrett, *The Marian Exiles: A Study in the Origins of Elizabethan Puritanism. Cambridge Library Collection - British and Irish History, 15th & 16th Centuries* (Cambridge: Cambridge University Press, 2010), 406 sayfa. Kraliçe Mary’nin isminden hareketle “Marian sürgünleri” denilen bu grup; John Aylmer, Miles Coverdale, John Ponet, John Scory, Richard Cox, Edmund Grindal, Edwin Sandys, John Bale, John Jewel, James Pilkington, Thomas Bentham gibi İngiliz Protestanlığının önde gelen din adamları (ve önemli sayıda teoloji öğrencileri) kadar önemli soylu aile mensuplarını da içermekteydi. Önemli kişilerden bazıları: Ormond Kontesi Elizabeth Berkeley, Sir Peter Carew, Sir William Cecil, Sir John Cheke, Sir Anthony Cooke, Sir Francis Knollys, Sir Richard Morrison, Dame Dorothy Stafford,

öğrencileri ve seçkin sınıf mensuplarından oluşan bu sürgünler Kıta Avrupası'nın Protestan bölgelerine dağılmışlardı. Birinci Mary'nin ardından tahta Protestan biri olan üvey kız kardeşi Birinci Elizabeth'in oturması (1553-1603)¹² ile birlikte Aconcio 1558'de Strazburg'a geçti.¹³ Kraliyet sekreterlerinden Sir William Cecil'in (Lord Burghley), İngiliz savunma hatlarının güçlendirilmesi amacıyla İtalyan mühendislerin¹⁴ istihdamı için arayışta olduğunu duymasıyla birlikte bir yıl sonra (Kasım 1559) Sir Cecil'in davetiyle Strazburg'dan Londra'ya geçti.¹⁵ 1560 yılında kendisine yıllık 60

Sir Thomas Wroth. Sürgünleri ekonomik olarak destekleyenler arasında Londralı tüccarlar Thomas Heton, Richard Springham, John Abel; Danimarka Kralı, Rhine Palatine Prensi, Württemberg Dükü, Bipont Dükü. Bu sürgünler arasında daha sonra ortaya çıkan ayrılıklar, Püritancılık ve Presbyteriancılık isimli iki ayrı Protestan grubun doğmasına neden olmuştur.

¹² Hiç evlenmediği için Bakire Elizabeth olarak da bilinen Birinci Elizabeth, Tudor Hanedanının son üyesidir.

¹³ Jacquot, "Acontius," 192. John Selden'in (1584-1654) Aconcio'ya atfettiği "*ubi bene, nil melius; ubi male, nemo pejus*" cümlesinin Birinci Elizabeth döneminin ilk yıllarındaki dinsel hoşgörüyü işaret ettiği düşünülmektedir. Saint-Omer kraliyet kolejinin tarih profesörlerinden Riquier'in Cottonienne kütüphanesinde bulunduğu isimsiz bir eser, 1079-1142 arasında yaşayan düşünür Peter Abelard'ın Heloise'dan olan oğlu Astralabe'a nazım usulde yazdığı mektupları içermektedir. Bu kitaptaki 164. satır Selden'in Aconcio'ya atfettiği ifadeleri birebir içermektedir. Rodolphe Dareste, "Vers d'Abailard A Son Fils Astralabe, Nouvelle Leçon," *Bibliothèque de l'École Des Chartes* 2 (1845): 412.

¹⁴ Mazaauric önemli mühendisler olarak şu kişilerin adlarını zikretmektedir: Balthazard Paduano (1535), Mathis del Comte (1590'da Jametz'in kuşatılmasında), Milanlı Jérémie Citéri de Milan (1587), Antonio de Bergame (1567), Principio (1545) ve Stabili, napoliten (1599-1603). Mazaauric, "Un Ingénieur," 173.

¹⁵ White Jr.'a göre Eylül 1559. White Jr., "Aconcio," 432. Aconcio Londra'ya varır varmaz, Hollanda Reform Kilisesi'ne intisap etti. Ancak kısa bir süre sonra, kendisi de Marian sürgünlerinden olan Londra Piskoposu Edmund Grindal'ın Anabaptistik and Aryan görüşler ile enfekte olduğu suçlaması yönelttiği dini görevli (*minister*) Adrian van Haemstede'nin ayinlere katılmaktan da yasaklanması üzerine van Haemstede'yi desteklemiş ve bu nedenle dini törenlere katılmaktan yasaklanmıştır. Aconcio'nun kişiliğini yansıtmaması bakımından bu olay önemlidir, çünkü bir müddet sonra van Haemstede sözlerini geri aldığı beyan etmesine rağmen Aconcio pozisyonundan geri adım atmamıştır. Daha da ilginç, bu olay nedeniyle Kraliçe Elizabeth'in ve Robert Dudley, 1st Earl of Leicester'ın desteğini almayı sürdürmüştür. Jacquot, "Acontius," 192-193. Edmund Grindal ilk Londra Piskoposu'ydu. Ardından York ve Canterbury Piskoposu olarak görev yapmış oldukça önemli ve etkili bir figürdü. John Strype, *The History of the Life and Acts of*

Sterling kraliyet emeklilik ücreti bağlandı.¹⁶ İzleyen yıl İngiliz tabiiyetine geçti (1561).¹⁷ Son yıllarında Earl of Leicester ve Earl of Bedford’un maiyetinde bulundu.¹⁸

Hayatının son yedi yılını geçirdiği Londra’daki döneminde, Hristiyanlığın dogmatik öğretilerini eleştirel şekilde kaleme aldığı *Stratagematum Satanae libri octo* isimli eseri, vefatından bir yıl önce 1565

Edmund Grindal (Oxford: Clarendon Press, 1821). Acontius Londra’ya varmadan ünü varmıştı. C. S. Curione’nin Bullinger’e yazdığı mektupta Acontius’tan (Betti ile birlikte) “*pietate, ingenio, et literis non contemnendi, tuo et bonorum reliquorum qui apud nos sunt, amicitia et consuetudine digni*” olarak bahsediliyor. Bkz. Huffman, *Elizabethan Impressions*, 20 (dipnot 35). Bu dönemde İngiltere’de henüz bir kabine sistemi oluşmamıştı. Sir Cecil gibi kişiler, Kral/Kraliçe tarafından verilen yetkiler çerçevesinde münferiden görev yapıyor, buna ilaveten Privy Council da varlığını sürdürüyordu. İlk kabine sistemi, 1625’te Birinci Charles tarafından ihdas edilmiş, 20. yy.’ın başında Başbakan David Lloyd George tarafından modernize edilmiştir. Bu nedenle, Aconcio her ne kadar Sir Cecil tarafından davet edilmiş olsa da, bu davetin Kraliçe adına Sir Cecil tarafından yapıldığını söylemek mümkündür.

¹⁶ *Calendar of Patent Rolls*, 2 Eliz. I, 254. Aktaran Phillips, “The English Patent,” 72. Bank of England’ın web sayfasındaki enflasyon hesaplama aracına göre 1560 yılındaki 60 Sterling, Mayıs 2023 itibarıyla 25.219,28 Sterling’e tekabül etmektedir. Bkz. “Inflation Calculator from 1209 to now,” Erişim tarihi: 24 Temmuz 2023, <https://www.bankofengland.co.uk/monetary-policy/inflation/inflation-calculator>.

¹⁷ Aconcio gibi Birinci Elizabeth’in tahta geçmesi ile birlikte İngiltere’ye gelen İtalyanlar şunlardır: Alessandro Citolini (c. 1500-c. 1583), Petruccio Ubaldini (1524?-1607?), Giacomo Castelvetro (1546-1616), Giovanni Battista Castiglione (?-1597), Orazio Pallavicini (1540?-1600), Francesco Pucci (1540-1595), Pietro Bizzarri (1525-c. 1586), Alberico Gentili (1522-1608), Giordano Bruno (1548-1600). Aktaran Tiziana Provvidera, “Giordano Bruno’s Italian Dialogues and Late Sixteenth-Century English Book Production” (Doktora tezi, University College London, University of London, 2000 (later published by ProQuest LLC, 2016)), 171.

¹⁸ Aconcio’nun, Edmund Grindal ile yaşadığı sorun nedeniyle protestanlar arasındaki birliği bozduğuna inanılan bu tavrına rağmen statüsünü ve Kraliçe’den aldığı yıllık 60 Sterling’lik tahsisi koruyabilmiş olmasının en önemli sebeplerinden biri, İsviçre ve Fransa’da tanıştığı Marian sürgünleridir. Birinci Mary’nin hışmından kaçıp kurtulan bu kişilerin en önemlisi kuşkusuz, bir ara Kraliçe Elizabeth ile evleneceği ve böylece “*Prince Regent*” olabileceği söylentileri de yayılan Earl of Leicester’dır. Ardından ise, Privy Council üyesi olan ve daha sonra İskoçya’ya elçi olarak atanan Earl of Bedford’dır. Strasburg’da tanıştığı John Jewel ise daha sonra Salisbury Piskoposu olmuştur. Son olarak, Kraliçe Elizabeth’in İtalyan öğretmeni olan Castiglione’yi de burada belirtmek gerekir. Dick, “Concio,” 14.

yılında yayımlandı.¹⁹ Tüm Hristiyanlık öğretilerinin ortak noktalarını göstermeye çalıştığı ve Latince kaleme aldığı bu eseri ancak 1647’de İngilizceye çevrilmiş, İngiliz liberal ilahiyatçılarından derhal büyük ilgi görmüştür.²⁰

II. MÜHENDİS OLARAK ACONCIO

Aconcio’nun ilk büyük mühendislik projesi, Londra’nın doğusunda ve Thames nehrinin güney yakasında bulunan Plumstead ve Erith yerleşimleri arasındaki yaklaşık 3.238 hektarlık (8.000 acre’lik) bataklığın kurutulması idi (1563).²¹ Başlarda ilerleme sağlanan projenin kontrolünü, kötü hava koşulları nedeniyle kurutulan yerlerin yeniden suyla dolması üzerine, ortağı Giovanni Battista Castiglione’ye devretmiştir.²²

¹⁹ Londra Üniversitesi profesörlerinden J. W. Allen’a göre bu kitap, sadece istisnai ancak önemli bir kitap olmakla kalmamış, 16. yy.’da Castellion’un görüşlerini desteklemek amacıyla yazılan en güçlü ve özgün eserdir. John William Allen, *A History of Political Thought in the Sixteenth Century* (New York: Methuen & Co., 1928), 98. O zamana kadar ölüm cezasına teolojik açıdan yaklaşanlardan, ki bunlara Castellion da dahil, farklı olarak Aconcio meseleye hem teolojik hem de hukukçu gözüyle ve mantık açısından yaklaşmaktadır. Jacquot, “Acontius,” 193, 195. Yakın dostu Castiglione’nin teşviki ile 1562-1564 yılları arasında kaleme aldığı ve Leicester şehrine ithaf ettiği *Delle osservazioni et avvertimenti che haver si debbono nel leggere delle historie* adlı eseri ise Londra’daki Public Record Office’te bulunmaktadır. Provvidera, “*Giordano Bruno*,” 191 (dipnot 104).

²⁰ Kitabın, reformist hareketin yoğunlaştığı ve özellikle Hollanda’da gördüğü ilgi hakkında bkz. Jacquot, “Acontius,” 193-195.

²¹ William Dugdale, *The history of imbanking and drayning of divers fenns and marshes, both in forein parts and in this kingdom, and of the improvements thereby extracted from records, manuscripts, and other authentick testimonies* (London: Alice Warren, 1662), Cap. XIII 64, <http://name.umdl.umich.edu/A36795.0001.001>.

²² Aconcio’nun Castiglione ile yakınlığını gösteren bir başka emare, kendi vasiyetinin tenfiz memuru olarak onu atamış olmasıdır. O’Malley’e atfen White Jr., “Aconcio,” (dipnot 8). Aconcio’nun vefatından sonra yayımlanan *Una essortatione al timor di Dio* adlı eseri Castiglione’nun edisyonu ile Birinci Elizabeth’e aşağıdaki ifadeler ile ithaf edilmiştir: “*En yüce hanımefendi, sadık hizmetkarınız Jacopo Aconcio bu hayattan diğerine geçerken bana bıraktığı kağıtlar arasında kendi el yazısıyla bu kısa eseri buldum, ve üslubu anlamama izin verdiği ölçüde, ben de aynı ölçüde onun mutlu dehasının bir ürünü olduğunu anladım. Daha fazla okudukça daha fazla memnun edici olan bu eser, yayımlanması arzusu uyandırdı ... bu niyetindeki ısrarıyla, ve bu şehirden genç bir adamın büyük gayretle yayın sanatını öğrendiği*

İzleyen yıl (1564’te), Kraliyet sekreteryasının baş İtalyan uzmanı olan Giovanni Portinari’nin, mevcut tahkimat çalışmalarını yeterli bulmaması üzerine, Aconcio’nun askeri istihkam danışmanı olarak İskoçya-İngiltere sınırındaki Berwick Kalesi ve etrafındaki savunma hatlarının müştereken gözden geçirilmesi rolünü üstlendiği, bu amaçla kendine özgü tasarım önerileri yaptığı ve bir kısmının tatbik edildiği görülmektedir.²³

III. PATENTİN İNHİSARİLİK UNSURU VE ACONCIO

A. Aconcio’nun Kraliçeye Başvurusu

Londra’ya varmasından yalnızca (yaklaşık) bir ay sonra, 1559 yılının Aralık ayında Aconcio, su değirmenleri tarafından çalıştırılan değişik türde makinaların patentlerinin kendisine verilmesi amacıyla Kraliçe’ye dilekçe ile başvurmuştur.

Araştırarak halka faydalı şeyler bulanların haklarının ve emeklerinin meyvelerini almaları gerektiği kadar adil bir şey olamaz, çünkü bu arada diğer tüm kazanç biçimlerini terk ederler, deneylerde çok masrafa girerler ve sıklıkla çok zarar görürler, bana olduğu gibi. En yararlı şeyleri, yeni tür çarklı makineleri, boyacılar ve biracılar için fırınları keşfettim, ki bunlar bilinir olduğunda, bir ceza olması dışında rızam olmadan kullanılacak ve ben, masraf ve işçilik yüzünden fakirleşmiş halde, hiçbir getirisine sahip olamayacağım. Bu nedenle, öğütme veya ezme için herhangi bir çark

İtalya’dan yakın zamanda dönmesi vesilesiyle majestelerinin en mutlu ve en parlak ismi altında onu gün ışığına çıkarmaya daha da kararlıyım.” Bkz. Michael Wyatt, The Italian Encounter with Tudor England, A Cultural Politics of Translation (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), 186.

²³ Sekizinci Charles’ın ordusunun kullandığı hafif, taşınabilir ve oldukça düz bir atış yapabilen topların İtalya’nın kuzeyindeki şehirlerin (özellikle Piedmont) kale savunmalarında yarattığı tahribat, bu topların etkisini azaltabilmek için “burç (*bastion*)” fikrinin yaygınlaşarak Avrupa’da şehir savunma yapılarının değiştirilmesi, ancak Fransa saldırısı tehdidi altındaki İngiltere’nin bu gelişmeleri takipte geç kalması, Birinci Elizabeth’in tahta geçmesi nedeniyle kuzeyden gelmesi muhtemel bir Fransa saldırısı ihtimali nedeniyle askerî mühendislere ihtiyacın aciliyet arz etmesi, tüm bu nedenlerle bu konuda dikkate değer bir tanınırlıkları olan İtalyan askerî mühendislerle, özellikle sürgünde olanlarıyla temasa geçilerek İngiltere’ye davet edilmeleri hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. White Jr., “Aconcio,” 428-32, 435-39. Jean Gimpel, *The Medieval Machine, The Industrial Revolution of the Middle Ages* (New York: Penguin Books, 1977), 235.

makinesinin veya benimki gibi herhangi bir fırının iznim olmadan kullanılmasının yasaklanmasını rica ediyorum.²⁴

Kraliyet tarafından Aconcio'nun bu başvurusuna verilen cevapta aşağıdaki yorum bulunmaktadır:

Talebinde: mucitlerin ödüllendirilmesi ve keşiflerinden kâr elde eden diğerlerine karşı korunmaları gerektiği doğrudur.²⁵

Bunların, aynı zamanda İngiltere'deki ilk patent başvuruları olduğu iddia edilmektedir. Aconcio'nun patent başvurularına, 1566 yılındaki vefatından yalnızca bir yıl önce (ve müspet olarak) cevap verilmiştir.

Patent başvuruları esnasında Aconcio'nun inhisarîlik (*monopoly; exclusivity*) talep ettiği de anlaşılmaktadır. Literatürde, Aconcio'nun ilk patent başvurularını yapmış olmayabileceğine, hatta bu başvurulardan da önce bahsedilen bazı münhasırlıklar bulunduğu dair tartışmalar bulunmaktadır. Bu tartışmalarda, bir yanda Seaborn Davies diğer yanda Jeremy Phillips'in görüşleri öne çıkmaktadır. Aslında bu tartışmanın arka planında, Sir William Holdsworth'ün Aconcio'nun İngiltere'deki patent başvurularına ve inhisarîlik bahşedilip bahşedilmediğine dair tespitleri bulunmaktadır.

²⁴ *Calendar of State Papers, Domestic, 1601-1603 (Addenda 1547-1565)*, 495. Aktaran Phillips, "The English Patent," 71. Dick, "Concio," 14. White Jr., "Aconcio," 432, dipnot 25'te bu tür bir tekel hakkının mucidin emek ve masraflarının tazmin edilmesi amacını güttüğünü belirterek O'Malley'e atıf yapmaktadır: "*novae rationes machinarum omnis generis quae rotarum usum habent, et nova ratio fornaces fabricandi pro tinctoribus et ijs qui cervisiam parant, et ad usus alios cum magno lignorum compendio.*" Burada makine ile kastedilenin kol/kas (insan/hayvan), rüzgar, su gibi dışarıdan itkili güçler ile çalışan şeylerin kastedildiği hatırlanmalıdır. (Özellikle kömüre dayalı) Buhar gücüyle çalışan kendinden itkili makineler ancak 19. yy.'da ortaya çıkacaktır.

²⁵ *Calendar of Patent Rolls, 7 Eliz. I, 331*. Aktaran Phillips, "The English Patent," 71. Aconcio'nun benzer bir tavır Plumstead bataklığının kurutulmasına dair girişiminde de göstermektedir. Bataklığın kurutulması yönündeki çabalarının karşılığında, evvela önceki zilyetlerin haklarının "*terk nedeniye*" sona erdiğinin ilanını, elde edilen alanın yarısının kendisine ve ortaklarına verilmesini talep etmiştir. Bu amaçla Parlamento'dan bir yasa çıkarılmış, başlarda başarılı sonuçlar veren proje, daha sonraki su baskınları nedeniyle amacına ulaşamamıştır. Aconcio, kendisine düşen hisseyi, sağladıkları beş bin Sterling karşılığı olarak Castiglione ve ortaklarına devretmiştir. White Jr., "Aconcio," 434-35.

B. Sir William Holdsworth’ün İngiliz Hukukunda Patent Sisteminin Ortaya Çıkışında Aconcio’nun Rolü ile İnhisarîlik Unsuruna Dair Tespitleri

Bahsi geçen tartışmalara bakmadan önce, Oxford Üniversitesi profesörlerinden Sir William Holdsworth’ün (1871-1944), temel eserlerden kabul edilen on yedi ciltlik *A History of English Law* kitabındaki kısımlara kısaca bakılmasında yarar bulunmaktadır.²⁶ Aşağıda dördüncü ciltte yer alan ilgili kısmın çevirisi yer almaktadır:²⁷

²⁶ İlk cildin künyesi: William Searle Holdsworth, *A History of English Law, Volume I* (London: Methuen & Co., 1903), 1-502. Holdsworth, hayatını adadığı bu eserin 1903 yılından itibaren ilk oniki (12) cildini yayımlamıştı. 1944’teki vefatından sonrasında yayımlanan dört cildin (13.-16. ciltler) edisyonu ise A. L. Goodhart and H. G. Hanbury tarafından üstlenildi. Bir kavram endeksi olan son (17.) cilt ise John Burke tarafından hazırlandı. Ayrıntılı bir biyografi için bkz. Harold Greville Hunbury. “Holdsworth, Sir William Searle (1871–1944), legal historian,” (revised by David Ibbetson), *Oxford Dictionary of National Biography* (online ed.). Oxford University Press, 2004. <https://doi.org/10.1093/ref:odnb/33933>. Genel bir değerlendirme için bkz. Frederick Bernays Wiener, “Holdsworth’s History Finally Completed,” *American Bar Association Journal* 53, no. 4 (1967): 321-24. Holdsworth’ün bu eserinin ve (F. W. Maitland ile karşılaştırmalı olarak) tarihçiliğinin eleştirisi için bkz. Richard A Cosgrove, “The Culture of Academic Legal History: Lawyers’ History and Historians’ Law 1870-1930,” *Cambrian Law Review* 33 (2002): 23-34.

²⁷ Holdsworth, *English Law*, 345. İlgili kısmın İngilizce orijinali: [We occasionally meet with similar grants in the early part of sixteenth century. But during this period the Tudors seem to have adopted the plan of “entering into secret negotiations for the purpose of attracting skilled foreigners into its own service,” Instances are “the introduction of German armourers, Italian shipwrights and glass makers, and French ironfounders.” It was not till 1561 that the new system of granting “industrial monopoly licences” was introduced. It is to this system we must look for the origins of our modern patent law. // The earliest instances of these industrial monopolies are, as we might expect, to be found in Italy. They were known in Venice about the year 1500, and followed, Mr. Hulme says, “close upon the heels of printers’ copyrights.” From Italy they were introduced into the Netherlands, and from thence into England. It was a naturalised Italian, by name Acontius, who first suggested the adoption in this country of this method of rewarding inventors. The essence of these grants of industrial monopoly licences was this: In return for the introduction of a manufacturing process, formerly unknown in this country, the introducer was granted a monopoly of using that process for a specified length of time. The aim was to introduce into this country “those industries the products of which had hitherto

16. yüzyılın başlarında zaman zaman benzer bahşetmelerle karşılaşırız. Ancak bu dönemde Tudorlar, “*vasıflı yabancıları kendi hizmetlerine çekmek amacıyla gizli müzakerelere girme*” planını benimsemiş görünüyorlar.” Misaller, “*Alman zırh üreticilerinin, İtalyan gemi yapımcılarının ve cam imalatçıların ve Fransız demirdökme ustalarının getirilmesidir.*” Yeni “endüstriyel tekel lisansları” verme sistemi 1561 yılına kadar getirilmemişti. Modern patent yasamızın kökenlerini bu sistemde aramalıyız.

Bu endüstriyel tekellerin en eski örnekleri, tahmin edebileceğimiz gibi, İtalya’da bulunacaktır. 1500 yıllarında Venedik’te biliniyorlardı ve Bay Hulme, “*matbaacıların telif haklarının peşisıra*” diyor. (*Endüstriyel tekeller*) İtalya’dan Hollanda’ya ve oradan da İngiltere’ye tanıtıldılar. Bu ülkede mucitleri ödüllendirme yönteminin benimsenmesini ilk öneren, sonradan vatandaşlığa kabul edilmiş Acontius isimli bir İtalyandı. Bu endüstriyel tekel lisanslarının özü şuydu: Bu ülkede daha önce bilinmeyen bir üretim sürecinin getirilmesi karşılığında, getiren kişiye bu süreci belirli bir süre boyunca kullanma tekelı verildi. Amaç, “*ürünleri o zamana kadar ithalat listelerinde en belirgin şekilde yer alan endüstrileri*” bu ülkeye getirmektir. Bu nedenle, kendisine tekel bahşedilen kişiyi belirli bir süre içinde sürecini başlatmayı, uygulamaya geçirmeyi ve İngiliz tabiiyetindekilere öğretmeyi ve bazen de belirli bir süre içinde belirli bir minimum miktarı üretmeyi taahhüt etmeyi amaçlayan hükümler vardır. Bahşetme, bir satış tekelı yaratmadı, ancak ürün imal tekelı yarattı. Çok geçmeden münhasır satış hakkı bu bahşetmenin özü (*ayrılmaz parçası*, yazarın notu -yn-) olarak görülmeye başlandı.

C. Patent Ofisi Kütüphanecisi E. Wyndham Hulme’ün 1896 Tarihli Makalesinde Aconcio

Bu tartışmalarda bir başka önemli karakter ise Patent Ofisi kütüphanecisi E. Wyndham Hulme’dür. 1896’da Law Quarterly Review’da yazdığı “*The History of the Patent System under the Prerogative and at*

figured most prominently on the lists of imports”. Hence there are often clauses aimed at binding the grantee to introduce his process within a fixed period, to employ and teach English subjects, and sometimes to manufacture a certain minimum quantity within a given period. The grant did not create a monopoly of selling, but of manufacturing the product. It is not till much later that the exclusive right of sale comes to be regarded as the essence of the grant.]

Common Law” isimli makalede İngiltere’de patent sisteminin kurulmasında Acontius’un rolüne dikkat çekmektedir:²⁸

Orta Çağ patent hukuku sistemi altında Kraliyet, doğal olarak kendisini, patent belgelerinin sağladığı koruma ve yetki altında tanıtılan yeni endüstrinin kaderinin tek koruyucusu ve hakemi olarak görüyordu. Ancak, Acontius tarafından önerilen inhisarlık politikasının Kraliyet tarafından 1559’da kabul edilmesiyle, yeni endüstrilerin tanıtılması sorumluluğu, kademeli olarak Kraliyet’ten, beyan ve tekeffüllerine dayalı olarak tevcihin yapıldığı patent sahibine geçmiştir. Bununla birlikte Kraliçe, sistemde meydana gelen devrimin farkında olmadan, bu tevcihlerden kaynaklanan tüm anlaşmazlıklarda mutlak yargı yetkisini ileri sürdü ve hanedanlığının sonuna kadar elinde tuttu.²⁹

Hulme, 1561-1570 yılları arasında Kraliyet tarafından bahşedilen inhisarlıklara dair listesinde Aconcio’ya da yer vermektedir:

XVI. 1565. Eylül 7. James Acontius’a taşıma makinalarının imalatı için lisans. [20 yıl için] (Latince).³⁰

Acontius, vatandaşlığa kabul mektupları alan ve küçük bir Kraliyet emekli maaşı alan bir İtalyan mühendisti. 1559’da ilk olarak Kraliyet’e, bir mucidi ödüllendirmenin en etkili yönteminin inhisar olduğunu önerdi. Önerisi, 1561’de inhisar politikasının benimsenmesinde meyvesini vermiş görünüyor; ancak Acontius bu yıla kadar patentini alamadı. bkz. Antiquary, 1885; Ordish, Early English Inventions.³¹

Ç. Lynn White, Jr.’ın 1967 Tarihli Makalesinde Aconcio’ya Dair İddiası

Kaliforniya Üniversitesi profesörlerinden Lynn White, Jr.’ın, 1967 yılında The American Historical Review’da yayımladığı “*Jacopo Aconcio as an Engineer*” isimli makalesinde dikkat çeken bir iddia ortaya atmaktadır:

²⁸ E. Wyndham Hulme, “History of the Patent System under the Prerogative and at Common Law,” *Law Quarterly Review* 12, 2 (1896): 141-54.

²⁹ Hulme, “Prerogative,” 151.

³⁰ Parantez içindeki ifadeden de görüleceği üzere, 16. yy.’da İngiltere’de kraliyet belgelerinde Latince kullanılmaya devam edilmektedir (kısmen Norman Fransızcası ile birlikte). Hulme’ün makalesinde örnek olarak verdiği patent belgelerinin orijinallerinin de Latince olduğuna dikkat edilmelidir. Bu durumun Aconcio için bir kolaylık oluşturduğunu söylemek mümkündür.

³¹ Hulme, “Prerogative,” 148.

Aconcio patent dilekçesi fikrini nereden buldu? Muhtemelen genel İtalyan geçmişinden, ancak daha yakın zamandaki teknik deneyiminden. Göreceğimiz gibi, yaklaşık 1549'dan 1556'ya kadar Beşinci Charles'ın sarayında çok zaman geçirmişti. 1550'de Nürnberg'de yayımlanan *De subtilitate*'de Girolamo Cardano, 1547 civarında icat edilen un elemek için büyük bir krank makinasını ayrıntılı olarak betimlemektedir. Mucit, bunun için Beşinci Charles'dan bir patent aldı, ve sadece bütün fırıncılar değil, aynı zamanda birçok insanı besleyen ruhban kurumları ve soylu malikaneler de bu tür makineleri ondan temin etti, iyi bir yaşam sürdürdü ve *“brevis tempore sibi domum edificavit”*!³² Aconcio bu olayı kesinlikle biliyor olmalıydı ve yabancı bir ülkede yalnız bir mühendis olarak ona sorunlarını çözmek için bir girişim önermiş olmalı.³³

D. Seaborn Davies'in Görüşleri

Oxford Üniversitesi profesörlerinden Davies (1904-1984), 1936 yılında *The Economic History Review*'da kaleme aldığı *“Acontius, Champion of Toleration, and the Patent System”* isimli kısa makalesinde, Sir William Holdsworth tarafından da dile getirilen patent sisteminin inhisarlık unsurunun oluşumunda Acontius'un rolü olduğu iddiasına aşağıdaki argümanlar ile karşı çıkarak bu iddiayı destekleyecek güvenilir az tarihi delil olduğunu ifade etmektedir.³⁴

- 1) Dr. Hyde Price'in makalesine atıfla,³⁵ kâğıt üretimi ve satışı³⁶ için daha önceleri İsviçre'nin Bern şehri ve bağlı mahallerinde 1467

³² “kisa sürede kendine ev yaptı”!

³³ White Jr., “Aconcio,” 433.

³⁴ D. Seaborn Davies, “Acontius, Champion of Toleration, and the Patent System,” *The Economic History Review* 7, no. 1 (1936): 63-66. <https://doi.org/10.2307/2590735>.

³⁵ William Hyde Price, *The English Patents of Monopoly* (Boston: Houghton Mifflin, 1906), 3-4.

³⁶ Johannes Gutenberg'in (c.1398-1468) hareketli metal harflere dayalı matbaası ile birlikte (özellikle İncil'in) basım(ı) görece ucuzlamış ve yaygınlaşmıştı (1456 tarihli *Gutenberg İncili* kavramı bu dönemde doğdu). Bu durum, halihazırda Avrupa'da da bilinen ve kullanılmakta olan kâğıda olan talebi önemli oranda arttırdı. Ancak burada kâğıdın üretimi ve satışına dair ayrıcalıklar, yeni bir teknolojinin getirilmesinden ziyade, esnaf odalarının (*guilds*) kontrolündeki ticaret ayrıcalıklarının devamına dair bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır. Gutenberg'in asıl mesleğinin kuyumculuk olduğu hatırlanmalıdır. Rudolf Hirsch, *Printing, Selling and Reading, 1450-1550* (Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1967), 17, 32. Elizabeth L. Eisenstein, *The Printing*

yılında, keza İtalya’nın Venedik şehrinde 1507 yılında verilmiş tekel haklarından bahisle Acontius’un 1561 yılında İngiltere kraliçesine sunduğu inhisarîlik talepli dilekçe³⁷ özgünlük içermeyebilir.

- 2) Kraliyet kayıtlarını içeren *Patent Roll*’a göre Acontius’un 1561 tarihli dilekçesinden çok önceki bir tarihte, Mayıs 1554’te Burchart Cranyce isimli kişiye kraliyet arazilerinde (*çatışan bir leasehold şeklinde*, yn) kiralama ve engelleme olmaksızın, metal arama ve işletme imtiyazı ile bundan da önceki bir tarihte 1552’de Henry Smyth isimli kişiye cam imalatı patenti bahşedilmiştir.
- 3) 1550-1553 ve 1558-1572 yılları arasında dışişlerinden sorumlu sekreter olarak, onun öncesinde ise özel olarak Kraliyet maiyetinde görev yapan ve İngiliz patent sisteminin oluşumundaki rolü yadsınamayacak Sir William Cecil’in³⁸ Henry Smyth’e patent bahşedilmesi ile ilgi olması gerekir. Sir Cecil’in madencilğe olan büyük ilgisi de dikkate alındığında 1554’te Burchart Cranyce’e bahşedilen madencilik imtiyazından haberdar olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumda Acontius’un Kraliçeye verdiği dilekçe, kendisine atfedilen özgünlüğün işaretlerini taşımamaktadır.
- 4) 1561 yılından önce inhisarîlik bahşeden bazı başka hususların varlığı tartışmasızdır. Örneğin yeni ticaret yollarını keşfedenlere, ki bunun son örneği 1553’te Rusya Şirketi’dir, verilen inhisarîlik ile sık sık Privy Council’in de dahlini celbeden telif hakkı ayrıcalıklarıdır. Birinci Elizabeth dönemi sekreterlerinin de bu hususlara aşina olduğu söylenebilecektir. Bu tür inhisarîlik içeren ayrıcalıklar ile endüstriyel buluşlar için bahşedilenler arasında yalnızca bir adımlık mesafe olduğu açıktır. Profesör Unwin’e atıfla, İngiltere’deki ticaret

Revolution in Early Modern Europe (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 25. Örneğin, en büyük matbaacılarından Nürnbergli Anton Koberger’in, yüz kişi istihdam ettiği matbaasında kullandığı kağıtları nereden temin ettiğine dair bkz. Janet Ing Freeman, “Anton Koberger’s First Books: Paper Stocks and Sequence of Printing,” *The Princeton University Library Chronicle* 55, 2 (1994): 308-322.

³⁷ *The Calendar of State Papers*, 1601-3, (1547-65 yıllarını kapsayan Addenda ile birlikte). Aktaran Davies, “Acontius,” 64.

³⁸ Davies, endüstriyel buluşlar için patent sisteminin İngiltere’de ihdası için uygun bir atmosferin oluşmasını Sir Cecil’e bağlıyor.

loncalarının da (*guilds*) bir yerel ticaret tekeli oluşturduğunun hatırlanması gerekir.³⁹

- 5) *State Papers Office*'te muhafaza edilen kayıtlar, Acontius'un başvurusundan önceki dönemde George Cobham, Tomazo Chanata ve şirketlerindeki diğer kişiler tarafından, 1550'de ancak kuvvetle muhtemel 1558'de, ırmaklardan, derelerden, barınaklardan kum rafları ve benzeri malzemenin alınarak temizlenmesi ve taşınması için kullanılmak üzere yeni bir aracın karşılığında yirmi beş yıllık bir inhisarlık talebinde bulduklarını göstermektedir. Acontius'unkinden üç yıl önce Cobham'a patent bahşedildiği anlaşılmaktadır. Sir Cecil tarafından bizzet refere edilen ve bizzat kendisi tarafından "1559 İtalyanlar talep ediyor", "X yıl için makuldür" notları düşünülen bir diğer inhisarlık başvurusu ise 1559'da özel ipek üretiminin İngiltere'ye getirilmesi için yapılmıştır.
- 6) Acontius'un başvurusunun 1565 yılına kadar cevaplanmamış olması, başvuru dilekçesinin tarihinin doğruluğu konusunda şüphe uyandırmaktadır. Dilekçe tarihi, İngiliz tabiiyetine geçişinden de önceki bir tarihe denk gelmektedir. Dilekçesine 1565'te cevap verilmesinden önce başka yabancılara patent verildiği bilinmektedir.

E. Jeremy Phillips'in Görüşleri

Cambridge Üniversitesi profesörlerinden Phillips (d. 1951), Davies'den onyıllar sonra, 1982 yılında *Journal of Legal History*'de yayımladığı "The English Patent as Reward for Invention: the Importation of an Idea" isimli makalesinde, Davies'in eleştirilerini tek tek ele alırken Acontio'nun bu meseledeki rolüne dair görüşlerini de serdetmiştir.⁴⁰

- 1) Gerçekten de Patent Roll'da, Davies'in işaret ettiği ve Acontius'un dilekçesinden önceki tarihlere, sırasıyla 1552'de Henry Smyth'e, 1554'te Burchart Cranyce'e iki endüstriyel patentın tevcihinden bahsedilmektedir. Ancak bunlara dair başvuru dilekçeleri günümüze

³⁹ George Unwin, *Industrial Organization in the 16th and 17th Centuries* (London: F. Cass and C, 1963), 70. Gimpel, *The Medieval Machine*, 110.

⁴⁰ Phillips, "The English Patent," 71-79.

ulaşmamıştır. Her bahşetmedeki tevcih ifadesi, tevcihin konusu olan süreci hangi kişinin icat ettiği veya tevcihin Kraliyet’in ödülü veya teşvik edilecek bir faaliyet biçiminin onayı yoluyla aranıyordu. Hal böyle olunca, her iki patentin de Acontius için ileri sürülen iddiaları nasıl çürüttüğünü görmek zordur.

- 2) Davies, aslında Sir Cecil’in adını patent bahşedilmesi kavramıyla ilişkilendirmek için herhangi bir somut delil ileri sürmemektedir. İddiasını, Sir Cecil’in Birinci Elizabeth’in saltanatında patent sistemini şekillendirmede etkili olduğu olasılığına dayandırmaktadır. Sir Cecil’in yukarıda bahsedilen Henry Smyth’e tevcih edilene neredeyse kesinlikle aşına olacağına da işaret etmekle birlikte Smyth’e bahşedilen eğer iddia edildiği gibi patent sisteminin işlevi konusuyla ilgili değilse, o zaman Sir Cecil’in bu konudaki malumatının da herhangi sonucu olmayacaktır. Sir Cecil’in Acontius’un İngiltere’ye gelişinden kısmen sorumlu olması da ilginçtir. Sir Nicholas Throckmorton tarafından yazılan bir mektupta, Acontius’un yetenekleri ve politik-dini eğilimleri anlatıldıktan sonra, bu mucidin İngiltere’ye gitmek üzere Paris’ten ayrılmak üzere olduğu belirtilmekte ve Sir Cecil’e “*aksi takdirde dikkate alınmasının çok gerekli*” olduğu öne sürülmektedir.⁴¹ O zamanlar Fransa büyükelçisi olan Sir Nicholas, Sir Cecil’in emriyle, Berwick’teki (*askeri*) tahkimatların iyileştirilmesi hizmetleri için İtalyan mühendisler arıyordu ve tercih edilen mühendis Portinari’nin İngiltere’ye gidişi geciktiğinde aradığı kişi Acontius’tu.
- 3) Buluşlar için patentlerin, telif hakkı inhisarları ve madencilik veya ticari imtiyazlar için patentler ile bariz bir kıyaslamadan mı türetildiği sorusuna gelince, bu kıyaslamının Acontius’un dilekçesinden önce yapıldığına dair hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Kitap basımında imtiyaz tanıma uygulamasıyla bir kıyaslama yapılmasından şu iki nedenle şüphe edilmelidir: (i) 1709’dan önce bir eserin basımına dair imtiyaz tevcihi, daha çok basılacak eserler üzerinde sansür veya kontrol kriteri olarak ortaya çıkmıştır; ve (ii)

⁴¹ Throckmorton’ın Sir Cecil’e gönderdiği 25 Ağustos 1559 tarihli notta şu yazıyordu: “*Concio, bu sekiz gündür buradaydı.*” *Calendar of State Papers, Foreign, 1558-59*, p. 500. Aktaran Dick, “Concio,” 13 (dipnot 12).

teelif hakkı, eserin yazarına değil, eserin müstakbel yayıncısına verilmiştir. Madencilik veya ticaret imtiyazlarıyla ilgili kıyaslama açısından, Davies'in iddiası ilginç ve makul bir hipotez sunmakla birlikte çok basit bir kıyaslama olacağından bir icadın kullanılması üzerinde bir inhisarlık verilmesinin ardındaki gerekçeyi kapsamaya çalışmaz. Oysa Acontius'un dilekçesinde yer alan ve Acontius'u hukuki kavramların aktarılması tarihinde bu kadar dikkate değer kılan, Acontius'un talebinin kabulüyle onaylanan tam da bu gerekçelendirilmiştir. Acontius, benzer bir koruma ticarete veya maden işletmeciliğine verildiği için buluşlarının korunmasını istemedi; bu korumayı ahlâki bir ilke nokta-i nazarından aradı.

- 4) Aralık 1559'dan önceki herhangi bir dilekçenin, icadın haklı bir ödülü olarak inhisarlık talep edildiğini gösterip göstermediği hususunda George Cobham ve Tomazo Chanata'nın 1558 tarihli dilekçesindeki “*özenli çalışma (diligent travail)*” şeklindeki ifadenin dikkat çektiği görülmektedir. Buluşun inhisarlık bahşedilmesini gerektirmesinin, dilekçe sahiplerinin özenli gayretleri olduğu belirtilmektedir. Ne var ki, dilekçe bundan öteye gitmemektedir. Başvuru dilekçesinin aksine, “*başkalarını benzer iyi motorları ve cihazları keşfetmeye teşvik etmek için*” verildiği belirtilmek suretiyle tevcih sadece George Cobham'a yapılmıştır. 26 Mayıs 1562 tarihli bu tevcihte başka mucitlerin teşvik edilmesinden bahsedilmesine rağmen, Acontius'un 1559 tarihli dilekçesindeki fikirlerine dair hiçbir kanıt yoktur.
- 5) Bu noktadan hareketle Phillips, başvuru ile bahşedilme arasındaki sürenin yaklaşık altı yıl olmasının mümkün olamayacağından yola çıkan ve bu nedenle Acontius'un başvurusunun sonraki bir tarihte olması gerektiğini ileri süren görüşe hak vermekle birlikte Acontius'un dilekçesinin neden daha kısa sürede ele alınarak cevaplanması gerektiğinin izahının da kolay olmadığına dikkat çekmektedir. Kasım 1559'da Londra'ya varan, Aralık 1559'da yazılı patent başvurusunu yapan ve Şubat 1560'tan itibaren yılda 60 Sterling'lik bir kraliyet maaşı almaya hak kazanan Acontius'un, icatlarının korunmasına yönelik dilekçesini maaş almaya başladığı Şubat 1560'tan önce yazmış olması en güvenilir iddiadır. Kraliçe'den yılda 60 Sterling alan birinin ona mektup yazarak kendisini “*masraflar ve emek açısından yoksul (poor with expenses*

and labour)” biri olarak tanımlaması daha az olasıdır. Diğer yandan Acontius’un patent başvurusu yaptığında görece ileri yaşta biri olduğu için (*Phillips’e göre 59 yaşından küçük ve 67 yaşından büyük değildir*), Kraliçe ve danışmanlarının birkaç yıllık bir inhisarlık tevcihini uygun bir ödül olarak görmemiş olabileceği şeklindeki görüşün, yirmi yıllık bir inhisarlığın Kraliçe tarafından bahşedildiği 1565 yılında Acontius’un 65 ila 73 yaşlar arasında olması nedeniyle savunulabilir değildir.

- 6) Phillips, Acontius’un münhasırlık unsurunu İngiltere’de yapılan önceki başvurulardan öğrendiğine dair somut bir delil olmadığı sonucuna vardıldıktan sonra, Acontius’un bunu nerede öğrenmiş olabileceğine dair soruya, 1545 tarihli bir Venedik patent belgesine atıfla cevap vermektedir. Belgede geçen *Jacomo de Trento* isimli kişinin Acontius olabileceğini, bu nedenle Acontius’un patent başvurularında münhasırlık unsurunu Venedik’ten öğrenmiş olma ihtimalini dile getirmektedir. Bu iddiasını dayandırdığı gerekçeler şu şekildedir:
 - 6.a Acontius’un hem hukuk eğitimi almış hem de hukuk uygulayıcısı olmasına rağmen münhasırlık nosyonunu buralardan edinmiş olması düşük bir ihtimaldir. Baldus ve Bartolus’un yazdıklarından çok etkilenmesine rağmen post-glossatorlarda (*commentators*) bir buluş için patent verilmesi fikrine rastlanmamaktadır.⁴²
 - 6.b Acontius’un doğup yaşadığı Trentino’ya hâkim olan Venedik Cumhuriyeti’nin yeni gelişmekte olan bir patent sistemi vardı. Ancak Venedik hukukunun günümüze ulaşan, atıf yapılabilecek yayımlanmış hiçbir derlemesi bulunmamaktadır. Dönemin yayımlanmış kitaplarında da mucide, patent tekeli şeklinde hukuki bir ödül verilmesine atıf yapıldığı tespit edilememektedir.

⁴² Bununla birlikte *res publicae* olarak nehirlerden yararlanmada öncelik ve yer yer münhasırlık (*exclusivity*) şeklinde bir mefhumun olduğunu biliyoruz. Dig. 43.12.1.3 ve 43.12.1.12 (Ulpian, *Edict*)’e ve *actio aquae pluviae arcendae*’ye dair bkz. Alan Watson, “The Transformation of American Property Law: Comparative Law Approach,” *Georgia Law Review* 24, 2 (1990): 173-76. Bartolus n. 57’ye dair tartışmalar için ise bkz. Gordley, *The Jurists*, 41.

6.c Phillips, yukarıda White Jr.'ın Acontius'un Cardano'nun *De subtilitate* adlı eserini okumuş olabileceğine ihtimal vermekle birlikte kendisi bir başka iddia öne sürmektedir. Phillips'e göre Acontius, bizzat 1545 yılında Venedik'te patent başvurusu yapmış biri olarak inhisarlık/tekel nosyonunu edinmişti. 1474'ten önce Venedik'te patent verme uygulaması, İngiltere'dekine büyük ölçüde benziyor; üç çeşit arasında önemli bir yasal fark olmaksızın maden imtiyazları, ticaret ayrıcalıkları veya buluşların kullanılması için inhisarlıklar verilebiliyordu. Ancak 19 Mart 1474'te Venedik Senatosu büyük bir çoğunlukla aşağıdaki kararnameyi kabul etti:

Bu şehirde ve çevresinde, mükemmelliğine ve muhteşemliğine kapılan, farklı kökenlerden, en mahir zihinlere sahip ve çeşitli ustaca hüneler tasarlayıp keşfedebilecek birçok adam var. Ve eğer bu tür adamların keşfettiği işleri ve cihazları başka hiç kimsenin yapmaması veya kendi şerefini artırmak için almaması sağlansaydı, aynı adamlar dehalarını kullanırlar ve devletimize az bir faydası ve avantajı olmayacak şeyleri keşfeder ve yaparlardı.

Bu nedenle, bu organın yetkisi tarafından, bu şehirde daha önce bizim yetki alanımızda yapılmamış yeni ve dahiyane bir cihaz yapan herkesin, mükemmel (*hatasız, yn*) hale gelir gelmez *Provveditori di Comun* ofisinde kaydettirmekle yükümlü olduğu kabul edilmiştir ki böylece kullanmak ve tatbik etmek mümkün olacaktır. Topraklarımızın herhangi birinde başka herhangi birinin, sahibinin izni veya lisansı olmaksızın, o cihazın biçiminde veya benzerinde başka herhangi bir cihaz yapması on yıl süreyle yasaklanacaktır. Ama herhangi biri böyle davranırsa, adı geçen müellif ve mucit, onu bu şehrin her makamının huzuruna celbetmekte özgür olacaktır; bu makam aracılığıyla adı geçen müteceviz, yüz duka ödemek zorunda kalacak ve eseri derhal yok edilecektir. Ancak Hükûmetimiz, tümüyle kendi arzusuna göre, müellifleri dışında başkalarının kullanamayacağı ahvalde, söz konusu cihaz veya alet edevattan herhangi birini kendi kullanımı ve ihtiyacı için almakta tamamen özgür olacaktır.

1540’lar itibariyle yılda dört patent başvurusu ortalamasına ulaşılmıştı.⁴³ Bu başvurulardan biri, 1545 yılında değirmen tahrik mekanizmaları ve bataklıkları kurutmak için kullanılan alet edevat üzerinde yirmi beş yıllık bir inhisarlık başvurusuydu. Tevcih belgesinde “*Jacomo Antonio da Trento, et Jacomo da Trento, et Jacomo dal Ponte di Bassan depentori*” olarak adlandırılan üç kişinin adı geçiyordu. Üçüncü kişi olarak ismi geçen Jacomo (veya Jacopo) Bassano, 16. yy.’ın en iyi yağlı boya ressamlarından biriydi.⁴⁴ Diğer iki kişinin kim olduğu tespit edilememiştir. Tarihçi Giuseppe Gerola,⁴⁵ bunların Bassano ile Castello del Buonconsiglio’nun dekorasyonunda iş birliği yapan *Giacomo da Mori* ve *Giacomo Antonio da Mori* olabileceğini öne sürmüştür. Başvuru dilekçesinin, arşiv kayıtlarının çoğuna eşlik eden kayıtlar ve yazışmaları içeren *filza* adı verilen dosyaya kaydedildiği bilinmesine rağmen kayıp olması nedeniyle, ne bu iki kişinin kim olduğu ne de tevcih edilen buluşların gerçekten uygulanıp kullanıldığına dair herhangi bir kanıt bulunamamıştır. Bu belgede adı “*Jacomo da Trento*”nun aslında Acontius

⁴³ Hulme’ün aktardığına göre Birinci Elizabeth’in 1563-1601 yılları arasındaki saltanatında toplam ellibeş patent belgesi düzenlenmiş, bu belgelerin yirmibir tanesi ise İngiliz olmayan kişilere tevcih edilmiş. E. Wyndham Hulme, “The Early History of the English Patent System,” *Anglo-American Legal History* içinde, compiled and edited by a Committee of the Association of American Law Schools (Boston: Little, Brown, 1909), 138.

⁴⁴ Jacopo dal Ponte Bassano (c. 1517/1518-1592). Din temalı resimleri ile bilinmekle beraber 1560’lardan itibaren peyzaj resimleri de yapmıştır. Bkz. Campbell, *Renaissance*, 71.

⁴⁵ 1877-1938 yılları arasında yaşayan, kendisi de Trentolu olan ve Trento tarihi konusunda uzman tarihçi. Marciana Millî Kütüphanesi’nde yer alan *Liber insularum Archipelagi* adlı eserindeki İstanbul’un ilk planlarından biri sayılan 1422 tarihli Konstantinopolis ile Galata haritasının sahibi Floransalı Cristoforo Buondelmonti üzerine de önemli bir eseri bulunmaktadır. Bkz. Semavi Eyice, “İstanbul’da Koca Mustafa Paşa Cami’i ve Onun Osmanlı-Türk Mimarîsindeki Yeri,” *Tarih Dergisi* 5, 8 (1953): 156 (dipnot 12).

olduğu düşünülebilir mi? Öyle görünüyor ki, her ikisi de Trent şehrendendi, aynı adı taşıyorlardı, aynı dönemde yaşıyorlardı. Değirmen makinelerine ve bataklıkların kurutulmasına teknik bir ilgi gösteriyorlardı ve bu amaçla patent başvurusunda bulunmuşlardı. Bu kişinin Acontius olabileceği ihtimali ile çelişen tek kanıt, belgenin verildiği üç kişinin “*depentori (ressamlar)*” olarak belirtilmesidir. Bu tür bir patentin üç ressama verilmesi garip olmakla birlikte (iki ressam ve bir mühendis daha makul bir üçlü olabilirdi), belki de cevap “*depentori*” kelimesinin kullanımında yatmaktadır. Kelime, “resimsel tarzda tasvir etmek, resim yapmak” anlamına gelen Latince kök *depingere*’den gelmektedir, fakat mecazi anlamda aynı zamanda “*düşünmek*” anlamı da bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında *depentori*, bir tasarımcı veya mucit, fikri olan veya onu fark edilir bir şekle sokan kişi olabilir. 1514 yılında ahşap oyma bir tasarımla ilgili olarak bir telif hakkı bahşedildiğinde Zuan da Brexa bir *depentori* olarak tanımlanmıştı.⁴⁶ Bu üç kişinin, buluşlarının resimli tasarımlarını kullanılabılır diyagramlar biçiminde sağladıkları için *depentori* olarak tanımlanma olasılığı

⁴⁶ Ayrıcalık tevcihi talep eden 1514 tarihli dilekçede kullanılan ifadeler aşağıdaki gibidir: “*Kendi faziletimin alimi olarak, bir çizim yaptım ve o çizimi mükemmel olması için çok zaman, emek ve masraf harcıyarak kendi adıma ahşaptan yaptım... Ve bahsi geçen bu tasarım güzel ve değerli olduğu için, basmak isteyenler tarafından hemen alındı ki uzun bir süre çile çektiğim ve büyük çaba sarf ettiğim bu işten başkalarının zahmetsizce benim emeğimden ve alın terimden faydalanması, her türlü adalete aykırı ve benim çok ağır şekilde zararımadır.*” Titian’ın 1556 tarihli dilekçesinde de benzer ifadeler yer almaktadır. “*Büyük masraf ve çaba*”ya dayanan basılı çizimleri için onbeş (15) yıllık ayrıcalık talep etmesinin nedenini, “*böylece sanat hakkında az bilgisi olan kişilerin, çabadan kaçınmak ve kazanma arzusu için, bu baskuların ilk yazarının adını kötüleştirerek lekelemeleri ve başkalarının çabalarının meyvesinden yararlanmamaları; ayrıca insanları çok az değere sahip sahte baskularla kandırmamaları*” olarak izah etmektedir. Bkz. Jaime Stapleton, “Art, Intellectual Property & the Knowledge Economy” (Doktora tezi, Goldsmiths College, University of London, 2002), Chapter 2: 57-58, 63.

vardır. Tevcih belgesi, buluşlarının “*come nella loro supplicatione*” (“taleplerinde olduğu gibi”) kullanımı için bir inhisarlık verilmesine atıfta bulunmaktadır, ki bu, *Senato* kaydında başvurunun ve *supplicatione*’nin *filza*’ya kaydedildiğine dair bir atfın bulunduğu bilinen en erken kayıttır. Bu uygulama değişikliği, başvurunun dosyalanması, başvuruların bir plan veya resimli tasarım eşliğinde yapılmasının bir sonucu olabilir mi?⁴⁷ Bu argüman doğruysa ve “*Jacomo da Trento*” Acontius ile özdeşleştirilebiliyorsa, münhasırlığa dair nosyonu Cardano’nun *De Subtilitate*’sini okuyarak veya buluşun veya tevcihin/bahşetmenin doğasına şahsen aşinalık yoluyla değil, mucitlerin fikirlerinin patentler aracılığıyla ödüllendirildiği Venedik Cumhuriyeti’nde bizzat kendisi bir mucit olarak edinmiştir.

IV. SONUÇ

Aconcio, hem bir Reformasyon hem de Rönesans insanıydı. Bir diğer ifade ile hem Kilise’nin ve Kilise insanlarının çok yakınındaydı hem de hayatın Kilise haricindeki (dünyevi) kısımları ile yakından ilgiliydi. Yöntem üzerine kaleme aldığı *De Methodo* adlı eseri ile özellikle askeri mühendislik üzerine çalışmaları, Aconcio’nun zengin dünyasını ve dönemin atmosferini yansıtmaktadır. Bu dünyayı anlamaya çalışırken 16. yy. Avrupası’nın büyük oranda aristokratik askerî/politik yapılardan oluştuğunu da göz ardı etmemek gerekir. Reformasyon hareketleri Kilise’nin temerküz eden gücünü belli bir oranda zayıflatacak olsa da modern anlamda “devlet” mefhumunun oluşumun ilk ve önemli aşamalarından Westfalya Barış Antlaşması (1648)

⁴⁷ Fransa büyükelçisi Sir Throckmorton, 1559’da Paris’te bulunan askeri mühendis Robert Corneweyle’i Londra’daki Sir Cecil’e göndermiş, Corneweyle tarafından sunulan belgeler ekinde, şehir savunma surlarında İtalyanların öncülük ettiği ve Fransa başta olmak üzere yaygınlaşarak gelişen teknolojidten bahsedip ekinde perspektif de içerecek şekilde diagramlar ve planların yer alması gözden kaçmamalıdır. Throckmorton’ın Sir Cecil’e literatürdeki eserleri temin ettiğini de görebildiğimiz bu belgeler British Museum’da muhafaza edilmektedir. White Jr., “Aconcio,” 430.

ile aristokrasinin yerini sarsacak Fransız Devrimi'ne (1789) daha zaman vardır.

Bu makalede her ne kadar *patent* ve *münhasırlık* kavramları kullanılsa da Aconcio'nun yaşadığı dönemde bu kavramların henüz modern dönem yetkinliğinden, anlamlarından uzak olduğunu da akılda tutmak gerekir. Yine, modern (objektif) bir patent inceleme sisteminden ve patent sicilinden de bahsetmek mümkün değildir.⁴⁸ Bu nedenle, patenti çağrıştıran başvurularda, bu başvurulara evvela siyasi/askeri mülahazalarla, ardından bir gelir kaynağı teşkil etmesi yönüyle yaklaşan aristokratik kurumlar veya ticaretin devamı (ve ayrıcalıkların korunması) amacıyla alınması gereken tedbirler olarak gören lonca gibi yapılar (*guilds*) tarafından müspet cevap verilmesi halinde “bahşetme” ve “tevcih” kavramlarının kullanılması daha doğru olacaktır.⁴⁹

Dahası, 16. yy.'da İngiltere'de “*patent belgesi (lettre patente)*” ile kastedilen, modern mânâda bir patent belgesi değildir.⁵⁰ Monarkın kural olarak mühürlü olan belgelerinin yanı sıra yine monarktan sadrolunan birtakım belgeler ise kamuya açıldı.⁵¹ Ticaret ayrıcalıkları, baskı (matbaa)

⁴⁸ 1624 yılında Parlamento'da kabul edilen *Statute of Monopolies*, patent başvurularının incelenmesini monarktan alıp bir komiteye bağlıyordu. Ancak Kral Birinci James'in Parlamento'nun bu yetkisine saygı gösterdiği söylenemez. Bu nedenle bu kurumsal yapının güçlendirilmesi, monarkın müdahalelerinin sınırlandırılması amacıyla yasada önemli değişiklikler yapıldığını görmekteyiz. Bkz. aşağıda dipnot 55.

⁴⁹ Patente dair bu gelişmeleri, öncelikle madencilik ve hatta eş zamanlı olarak baskı tekniğindeki gelişmelerden (ve telif haklarından) ayırarak incelemek doğru olmamakla birlikte, bu tür bir çalışma bir makalenin sınırlarını aşacaktır. *Statute of Monopolies*'in kendisi de bazı madenlere ve telif haklarına dair ilişkin açık düzenlemeler içermekte, hatta telif hakları bakımından para cezaları içermektedir. Bkz. Chris Dent, “‘Generally Inconvenient’: The 1624 Statute of Monopolies as Political Compromise,” *Melbourne University Law Review* 33, 2 (2009): 415-453. Ancak konu şu yönüyle de önemlidir: evvela madencilik ve nehir üzerinde değirmencilik, ardından yayımcılık ve sonraki dönemde açık deniz seferlerine dayalı kumpanyacılık, *societas*'tan mütevellit tüzel kişilik, pay ve pay sahipliği kavramlarının gelişimine dair ilk faaliyet alanlarıdır. Franz Wieacker, *A History of Private Law in Europe with Particular Reference to Germany*, çev. Tony Weir (Oxford: Clarendon Press, 1995): 186, 189, 354. Gimpel, *The Medieval Machine*, 59-74.

⁵⁰ Oysa daha geç bir devirde Osmanlı Devletindeki 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu'na da adını veren *ihтира beratı*, mot-a-mot icat/buluş belgesi anlamında kullanılmaktaydı.

⁵¹ 15. yy. itibarıyla *charters (carta)* adı verilen kraliyet belgelerinin sayısı önemli ölçüde azalmış ve yalnızca önceki *charter*'ların teyitleri ve örneklemeleri için

tekeli, buluşlar amacıyla monarka yapılan başvurular, monark tarafından bu gizlilik içermeyen kamuya açık mektuplar yolu ile cevaplandırıldığı için “*litterae patentes*” olarak adlandırılmış ve zamanla bugünkü patent sistemine adını vermiştir.⁵² Nitekim yukarıda özeti verilen görüşleri serdeden müelliflerin eserlerinde de atıf yapıldığını gördüğümüz *Calendar of Patent Rolls* ile kastedilen bir patent kayıt sistemi veya sicili değil, kral/kraliçenin bu türde kamuya açık evrakının tamamının kaydedildiği kraliyet defterleridir.⁵³

Benzer şekilde, Aconcio için kullanılan “*mühendis*” tanımı hususunda da dikkatli olmak gerekir. Çünkü Birinci Elizabeth döneminde başlayan merkantilist yaklaşım henüz *artes liberales* ile işgal eden, şehirlerde yaşayan, görece bağımsız, mesleki formasyonu ile ekseriyetle

kullanılır hale gelmişti (hayvan avlamak, fuar düzenlemek, tezgah açmak gibi). Bunun dışındaki neredeyse tüm bahşetmeler ve tevcihler “*letters patent*” aracılığıyla yapılır hale gelmişti. Pierre Chaplais, *English Royal Documents: King John - Henry VI, 1199-1461* (Oxford: Clarendon Press, 1971), 15. 1542’ye kadar yasalar sadece kral/kraliçenin parlamentoya gelerek parlamentonun her iki kamarasının üyeleri huzurunda sözlü şekilde yasaya onay verdiğini açıklaması ile yürürlüğe giriyordu. Kendi eşi Queen Catherine’in zina nedeniyle idamına dair *Royal Assent by Commission Act 1541* isimli yasanın yürürlüğe girebilmesi için de aynı yöntemin uygulanması gerektiğinde, Tudor hanedanının önemli hükümdarı Sekizinci Henry (1509-1547) saltanat onayının, bizzat hazır bulunmadan parlamentoda naibi aracılığıyla sesli olarak okunmak kaydıyla yazılı olarak da verilebilmesine imkân veren bir değişikliğin kabul edilmesini sağladı. İşte bu değişiklik ile *royal assent*, yazılı olarak *letters patent* aracılığı ile verilebilir hale geldi. William Blackstone, *Commentaries on the Laws of England in Four Books. Notes selected from the editions of Archibald, Christian, Coleridge, Chitty, Stewart, Kerr, and others, Barron Field’s Analysis, and Additional Notes, and a Life of the Author by George Sharswood. In Two Volumes* (Philadelphia: J.B. Lippincott Co., 1893), 185 (129 at Vol. 1 - Books I & II).

⁵² Keza, *common law* sözleşmeler hukukunda “açık ayıp” kavramı da “*patent defect*” olarak ifade edilmektedir. *Sanderson v National Coal Board* [1961] 2 QB 244 kararında *patent defect* kavramı izah edilmiştir: *A patent defect is not latent when there is no-one to observe it. The natural meaning of the word “patent” is objective, not subjective. It means “observable” and not “observed”. A patent defect must be apparent on inspection, but is not dependent on the eye of the observer; it can bluish unseen. In this case, although the defect was in darkness, it was patent. Had the plaintiff or his mate shone their lamps on it at the relevant moment, they would have seen it.*

⁵³ Chaplais, *Royal Documents*, 4.

locatio conductio modeline bağlı olarak işgören, ticaret loncalarından (*guilds*) farklı bir grubun ortaya çıkmasına neden olmamıştır.⁵⁴

Keza bu dönemde henüz ortada bir “hak” kavramı da yoktur. *Corpus Juris Civilis* tam da bu dönemde Dionysius Gothofredus tarafından 1583’te yayımlanacaktır. Samuel Stryk’ın ilk başlarda yeterli ilgiyi görmeyen *Specimen Usus Moderni Pandectarum* (1690) isimli eserinin yayımlanması için bir yüzyıl daha beklemek gerekecektir.⁵⁵ 1804 tarihli Fransız Medenî Kanunu (*Code civil*), Domat ve Pothier’nin çabalarına rağmen “hak” kavramının *ius actionis ve ius agendi*’den ayrılarak bağımsızlaşmasında istenen kopuşu sağlamamış, dahası Windscheid’in *actio* üzerinden geliştirdiği hak-talep-alacak (*Anspruch*) kavramları (1856), Theodor Muther ile arasındaki polemik (1857) ve tüm bunların BGB’de (1900) ete kemiğe bürünmesi için üç yüzyıldan daha fazla beklemek icap edecekti.⁵⁶ Buna rağmen hem Brexa hem de Titian’ın başvurularında “hak (*right*)” kelimesinin kullanılmış olmasını da gözden kaçırmamak gerekir,⁵⁷ ki bunu, insanın entelektüel faaliyetine ve bu faaliyetin ortaya koyduğu sonuçlara özel önem atfeden Hümanistler’in yükselen etkisinin bir sonucu olarak da görmek mümkündür.⁵⁸

⁵⁴ Göktürk Uyan, *İsviçre-Türk Hukukunda Mimari Proje Düzenleme Sözleşmesinin Hukuki Niteliği* (İstanbul: Beta, 2006), 96-104.

⁵⁵ Thomas Ahnert, “Another querelle. The Usus Modernus Pandectarum and the constitution of the Holy Roman Empire around 1700,” *Central European Pasts: Old and New in the Intellectual Culture of Habsburg Europe, 1700–1750* içinde, ed. Ines Peper ve Thomas Wallnig (Berlin, Boston: De Gruyter Oldenbourg, 2022), 295-296.

⁵⁶ Wieacker, *Private Law*, 141 (dipnot 10). Bernhard Windscheid, *Die Actio des römischen Civilrechts vom Standpunkte des heutigen Rechts* (Düsseldorf: Verlagshandlung von Lulius Buddeu, 1856).

⁵⁷ İngiliz anayasa hukukunun ve haksız fiil hukukunun kurucu davalarından olan 1703 tarihli *Ashby v. White*, 92 Eng Rep 126, 135 (1703) davasında Chief Justice Holt’un kullandığı ibarelerin “hak (*right*)” ve “remedy (*giderim*)” olduğuna, gerekçede bizzat *ubi eadem ratio, ibi idem jus* maximinin kullanıldığına da dikkat edilmelidir. Bkz. “Ashby versus White & Al’ Mich. 2 Ann. [See S. C. 2 Ld. Itaym. 938 (with note).] Mod. Cas. 45, 50, 53, 56. 1 Salk. 19, 20. 3 Salk. 17,” Erişim tarihi: 24 Temmuz 2023, <http://www.commonlii.org/uk/cases/EngR/1738/87.pdf>.

⁵⁸ Ne var ki Wieacker, Hümanistlerin Roma hukukunun resepsiyonuna etkisinin sınırlı olduğuna dikkat çekmektedir: “Hümanist hukukçular, Roma hukukuna yeni bir meşruiyet bulmayı, metinlerin okunuş şeklini saflaştırmayı ve iyileştirmeyi başarırken, geç Orta Çağ’da hukuk fikrini veya hukukçuların kullandığı yöntemleri

Bu nedenle bu çalışmada “*inhisar/tekel*” kavramları, günümüzde mutlak haklar kategorisinde yer alan ve nesnesi olmayan (gayri maddî) fikrî ve sınaî mülkiyet haklarından, özellikle inhisarlığın sağladığı (korumaya yönelik inhisarî) dışlayıcı yetkilerin neler olduğu tartışmalarından⁵⁹ farkını ortaya koyabilmek için merkantilizmden ayrı görülemeyecek ticaret tekellerine dayalı, ancak henüz bir hak kavramına da dayanmayan dönemin yaklaşımına uygunluk sağlamak amacıyla tercih edilmiştir.⁶⁰ Hulme’ün yazılarında ısrarla (ve isabetle) dikkat çektiği hususlardan biri de budur.⁶¹

Fikrî ve sınaî hakların oluşumunda ve korunmasında İngiltere’nin tarihsel önemi de hatırlanmalıdır. Katolik İskoçya üzerinden gelebilecek bir Fransa tehlikesine karşı kuzeydeki sınır şehirlerinin surlarının güçlendirilmesi gibi askeri kaygılarla başlayıp yeni teknolojilerin getirilmesi suretiyle İngiltere ekonomisinin güçlendirilmesine evrilen bu süreç, bir müddet sonra monarkın (Birinci Elizabeth’in) kendi tabiiyetindekilere vergi salmadan gelir yaratabileceği elverişli(!) bir kaynak olarak ziyadesiyle ilgisine mazhar olmuştur.⁶² Hatta öyle ki yağ, sirke, nişasta ve tuz gibi temel

değiştirmek için, özellikle de resepsiyon ülkelerinde, hiçbir şey yapmadılar.” Wieacker, *Private Law*, 200. Doğal hukukçular ise, mülkiyet dışında yeni hak kategorileri yaratılmasına karşıydı. Mülkiyeti, hakların bir arada durduğu bir haklar sepeti olarak görüyorlardı. Bkz. Stapleton, “Intellectual Property,” 35-36, 63.

⁵⁹ Arslan Kaya, “Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar,” *Journal of Istanbul University Law Faculty* 55 (1997): 175-176.

⁶⁰ Sir Blackstone, *Statute of Monopolies* ile bahsedilenin geçici bir mülkiyet olduğunu söylemektedir: “All which parliamentary protections appear to have been suggested by the exception in the statute of monopolies, 21 Jac. I. c. 3, which allows a royal patent of privilege to be granted for fourteen years to any inventor of a new manufacture, for the sole working or making of the same; by virtue whereof it is held that a temporary property therein becomes vested in the king’s patentee.” Blackstone, *Commentaries*, 542. MacLeod da bir anonim kaynağa dayanarak aynı noktaya işaret etmektedir: “a grant of the crown substantiating private property”. Christine MacLeod, *Inventing the Industrial Revolution: The English Patent System, 1660–1800* (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), 199.

⁶¹ Hulme, “Prerogative,” 151-154. Hulme, “English Patent,” 139-147.

⁶² George Ramsey, “The Historical Background of Patents,” *Journal of the Patent Office Society* 18, 1 (1936): 7. 16. yy.’da Reformasyon’dan en çok etkilenen yerlerden biri de İskoçya olmuştur. Presbiteryanizm ve Kalvinizm’in güçlenmesi ile birlikte Katolik doku etkisini yitirmiş, Protestanlık belirleyici bir güç kazanmıştır. Protestanlığın İskoçya’da ana akım haline gelmesi ile birlikte, takriben 1650-1750 arasındaki Dutch Altın Çağı’nı izleyen yüzyıl, Adam Smith ve David Hume gibi

ürünler için bile “*patent*” belgeleri düzenlenir hale gelmiştir.⁶³ Birinci Elizabeth dönemiyle birlikte bu belgelerin tevcih edilmesi, Parlamento ile monark arasında bir mücadele alanına dönüşmüş, 25 Mayıs 1624’te başvurucuya on dört yıllık münhasır bir koruma süresi tanıyan “*Statute of Monopolies*” yasasının kabulü ile birlikte monarkın yetkileri sınırlandırılmıştır.⁶⁴

16. yy.’da şekillenmeye başlayan bu süreç, sırasıyla 1789’da Amerika Birleşik Devletleri Anayasası,⁶⁵ 1790’da Amerikan Patent Yasası,⁶⁶ 1791’de

düşünürleri bağrından çıkarmayı başarmış (ancak çoğu zaman yeterli ilgiyi görmeyen) İskoç Aydınlanması dönemidir. Bkz. Broadie, Alexander, ed. *The Cambridge Companion to the Scottish Enlightenment*. Cambridge Companions to Philosophy. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, 366 sayfa. doi:10.1017/CCOL0521802733.

⁶³ Oren Bracha, “The Commodification of Patents 1600-1836: How Patents Became Rights and Why We Should Care,” *Loyola of Los Angeles Law Review* 38, 177 (2004): 212. Hulme, “Prerogative,” 150. Fransa’daki 1791-1839 tarihleri arasındaki patent belgelerine dair yapılan bir araştırmada patentlerin iki gruba ayrıldığı, ilk grupta yapılan keşifler için verilen patentlerin yer aldığı, diğer grupta ise (sayıca daha az olmakla birlikte) ithalat izinlerine dayalı patentlerin sıralandığı görülmektedir. Bkz. Gabriel Galvez-Behar, “The Patent System during the French Industrial Revolution: Institutional Change and Economic Effects,” *Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte / Economic History Yearbook* 60, 1 (2019): 31-56 (Appendix 1). Gérard Emptoz ve Valérie Marchal, *Aux sources de la propriété industrielle: Guide des archives de l’INPI* (Paris: Institut National de la Propriété Industrielle, 2002), 28.

⁶⁴ Chris R. Kyle, “‘But a New Button to an Old Coat’: The Enactment of the Statute of Monopolies, 21 James I cap.3,” *Journal of Legal History* 19, 3 (1998): 203–223. 1701 tarihli *Statute of Anne* ile patent sahiplerine ondört (14) yıllık süre için yenileme imkânı tanınmıştır. *Statute of Monopolies*, Birleşik Krallık’ın 1977 tarihli Avrupa Patent Konvansiyonu’na (*European Patent Convention*) taraf olmasına kadar önemli bir işlev görmüştür. Yasa metni için bkz.: “Statute of Monopolies 1623, Acts of the English Parliament 1623 c. 3 (Regnal. 21_Ja_1),” Erişim tarihi: 24 Temmuz 2023, <https://www.legislation.gov.uk/aep/Ja1/21/3/contents>; orijinali (unabridged versiyonu) için bkz. John William Smith, *A Compendium of Mercantile Law* (4üncü Baskı Editörü Dowdeswell, G. M.) (London: Saunders and Benning, 1834). GATT, TRIPs ve iki ve çok taraflı serbest ticaret anlaşmaları ile fikri ve sınai mülkiyet haklarının kendisinin bir *merkantilist monopol* oluşturduğuna dair güncel bir eleştiri için bkz. Antoine Dolcerocca, “Intellectual Property Monopolies: Towards a New Mercantilism?” *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* 4, 1 (2016): 217-35.

⁶⁵ 1787 yılında kaleme alınan, 1788’de kabul edilen ve 1789 yılında yürürlüğe giren Amerika Birleşik Devletleri Anayasası’nın Sekizinci Bölümünde aşağıdaki paragraf

Fransız Yasaları⁶⁷ ve 1883’te sınaî haklara dair Paris Konvansiyonu,⁶⁸ ardından 1893’te Paris ve Bern Konvansiyonlarının daha sonra Birleşmiş Milletler çatısı altında WIPO’ya (1970) dönüşecek olan Fikrî Mülkiyetin Korunmasına İlişkin Birleşmiş Uluslararası Büro (*United International Bureaux for the Protection of Intellectual Property*) adı altında kurumsal yapının oluşturulması⁶⁹ ile gelişimini büyük oranda tamamlayacaktır.⁷⁰

Bu çizgide yaşanan değişimlere paralel olarak gelişen ve farklılaşan *legalese*’i de gözden kaçırmamak gerekir. *Statute of Monopolies*’de henüz “*exclusivity*” kelimesi kullanılmamakla birlikte inhisarlık/dışlayıcılık unsurunu karşılamak üzere “*the sole working or makinge of any manner of new Manufactures*” ifadesi kullanılmış iken, bundan yaklaşık 150 yıl sonra Amerika Birleşik Devletleri Anayasası’nda “*the exclusive right*” ifadesi; Amerikan Patent Yasası’nda “*the sole and exclusive right and liberty*” ifadesinin kullanıldığını görmekteyiz.⁷¹ Fransız Yasası’nda ise “*appartient*

yer almaktadır: “*To promote the Progress of Science and useful Arts, by securing for limited Times to Authors and Inventors the exclusive Right to their respective Writings and Discoveries.*” Erişim tarihi: 24 Temmuz 2023. <https://www.senate.gov/about/origins-foundations/senate-and-constitution/constitution.htm>.

⁶⁶ An Act to Promote the Progress of Useful Arts, 17 April 1790. Erişim tarihi: 24 Temmuz 2023. <https://govtrackus.s3.amazonaws.com/legislink/pdf/stat/1/STATUTE-1-Pg109.pdf>.

⁶⁷ İki ayrı yasadandır bahsetmek daha doğru olacaktır. İlki 7 Ocak 1791 tarihli “*relative aux découvertes utiles et aux moyens d’en assurer la propriété aux auteurs*”, ikincisi ise (günümüzdeki ifadesi ile uygulama yönetmeliği işlevini görecek) 25 Mayıs 1791 tarihli kanundur (*loi qui sert de règlement d’application*).

⁶⁸ Paris Convention for the Protection of Industrial Property of March 20, 1883, as revised at Brussels on December 14, 1900, at Washington on June 2, 1911, at The Hague on November 6, 1925, at London on June 2, 1934, at Lisbon on October 31, 1958, and at Stockholm on July 14, 1967, and as amended on September 28, 1979. Erişim tarihi: 24 Temmuz 2023. <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/287556>.

⁶⁹ WIPO’nun kısa tarihi için bkz. “A Brief History,” Erişim tarihi: July 24, 2023, <https://www.wipo.int/about-wipo/en/history.html>.

⁷⁰ Bu vesile ile 10 Mart 1296 (23 Mart 1879) tarihinde yürürlüğe giren Osmanlı İhtira Beratı Kanunu’nu da hatırlamak gerekir. 5 Temmuz 1844 tarihli Fransız “*loi sur les brevets d’invention*” çevirisi olarak iktibas edilmiştir. Büyük oranda 551 sayılı KHK ile ardından 4128 sayılı Kanun ile tümüyle yürürlükten kaldırıldığı 1995 yılına kadar uygulanagelmiştir.

⁷¹ 1792 tarihli Amerikan Patent Yasası, zarar gören patent sahibinin, tespit edilecek zararlarının yanı sıra, inhisarlığı ihlal eden kişinin bu sayede elde ettiği şeyleri de talep etmesine olanak sağlayan açık bir hüküm içermesi yönüyle de önemlidir (*Sec. 4*).

primitivement à celui qui l'a conçue" ibaresinin ardından "*la pleine et entière jouissance*" ifadesi tercih edilmiştir.⁷² İhtira Beratı Kanunu'nda "*ihтираат ve keşfiyat ve ıslahattan istifade hakkı*" ifadesi ile Fransız yaklaşımı devam ettirilmiştir. Paris Konvansiyonu ise bu yönde doğrudan bir nitelendirme yapmak yerine dolaylı bir yoldan (zorunlu lisanslar ile ilgili bir hususta) patentin sağladığı "*exclusive rights*"a dikkat çekmektedir (*Article 5.A.2.*).

Zamanın akışının giderek hızlandığı bu dönemin başlangıcında, yüzeyi hafifçe kıpırdanmaya başlayan göle ilk taş atanlardan birinin, sıra dışı hikayesiyle Trentolu *Jacopo Aconcio* olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

⁷² Buluşun evleviyetle buluş sahibine ait olacağı belirtildikten hemen sonra buna aykırılığın özünde insan haklarına bir saldırı olacağına ayrıca dile getirilmiş olması, dönemin Fransasının ruhunu yansıtmaması bakımından önemlidir (*et que ce serait attaquer les droits de l'homme dans leur essence, que de ne pas regarder une découverte industrielle comme la propriété de son auteur*).

KAYNAKÇA

- Ahnert, Thomas. "Another querelle. The Usus Modernus Pandectarum and the constitution of the Holy Roman Empire around 1700." *Central European Pasts: Old and New in the Intellectual Culture of Habsburg Europe, 1700–1750* içinde, ed. Ines Peper ve Thomas Wallnig, 293-310. Berlin, Boston: De Gruyter Oldenbourg, 2022.
- Allen, John William. *A History of Political Thought in the Sixteenth Century*. New York: Methuen & Co., 1928.
- Amerika Birleşik Devletleri Anayasası. Erişim tarihi: 24 Temmuz 2023. <https://www.senate.gov/about/origins-foundations/senate-and-constitution/constitution.htm>.
- An Act to Promote the Progress of Useful Arts, 17 April 1790. Erişim tarihi: 24 Temmuz 2023. <https://govtrackus.s3.amazonaws.com/legislink/pdf/stat/1/STATUTE-1-Pg109.pdf>.
- Bank of England. "Inflation Calculator from 1209 to now." Erişim tarihi: 24 Temmuz 2023. <https://www.bankofengland.co.uk/monetary-policy/inflation/inflation-calculator>.
- Bibliothèque Nationale De France, Catalogue general. "Aconcio, Giacomo (1492?-1566?)." Erişim tarihi: 24 Temmuz 2023. <https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb123753024>.
- Blackstone, William. *Commentaries on the Laws of England in Four Books. Notes selected from the editions of Archibald, Christian, Coleridge, Chitty, Stewart, Kerr, and others, Barron Field's Analysis, and Additional Notes, and a Life of the Author by George Sharswood. In Two Volumes*. Philadelphia: J.B. Lippincott Co., 1893.
- Blockmans, Wim. *Emperor Charles, 1500-1558*. Çev. Isola van den Hoven-Vardon. London: Arnold, 2002.
- Bracha, Oren. "The Commodification of Patents 1600-1836: How Patents Became Rights and Why We Should Care." *Loyola of Los Angeles Law Review* 38, 177 (2004): 177-244.
- Broadie, Alexander, ed. *The Cambridge Companion to the Scottish Enlightenment*. Cambridge Companions to Philosophy. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. doi:10.1017/CCOL0521802733.
- Campbell, Gordon. *The Oxford Dictionary of Renaissance*. Oxford, New York: OUP, 2005.

- Chaplais, Pierre. *English Royal Documents: King John - Henry VI, 1199-1461*. Oxford: Clarendon Press, 1971.
- Commonwealth Legal Information Institute, the United Kingdom. "Ashby versus White & Al'. Mich. 2 Ann. [See S. C. 2 Ld. Itaym. 938 (with note).] Mod. Cas. 45, 50, 53, 56. 1 Salk. 19, 20. 3 Salk. 17." Erişim tarihi: 24 Temmuz 2023. <http://www.commonlii.org/uk/cases/EngR/1738/87.pdf>.
- Cosgrove, Richard A. "The Culture of Academic Legal History: Lawyers' History and Historians' Law 1870-1930." *Cambrian Law Review* 33 (2002): 23-34.
- Daresté, Rodolphe. "Vers d'Abailard A Son Fils Astralabe, Nouvelle Leçon." *Bibliothèque de l'École Des Chartes* 2 (1845): 406-21.
- Davies, D. Seaborne. "Acontius, Champion of Toleration, and the Patent System." *The Economic History Review* 7, no. 1 (1936): 63-66. <https://doi.org/10.2307/2590735>.
- Dent, Chris. "'Generally Inconvenient': The 1624 Statute of Monopolies as Political Compromise." *Melbourne University Law Review* 33, 2 (2009): 415-53.
- Dick, Hugh G. "Giacomo Concio: A Renaissance Exile." *Modern Language Forum*, XXVI/03 (1941): 12-18.
- Dolcerocca, Antoine. "Intellectual Property Monopolies: Towards a New Mercantilism?" *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* 4, 1 (2016): 217-35.
- Dugdale, William. *The history of imbanking and drayning of divers fenns and marshes, both in forein parts and in this kingdom, and of the improvements thereby extracted from records, manuscripts, and other authentick testimonies*. London: Alice Warren, 1662. <http://name.umdl.umich.edu/A36795.0001.001>.
- Eisenstein, Elizabeth L. *The Printing Revolution in Early Modern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. doi:10.1017/CBO9781139197038.
- Emptoz, Gérard, ve Valérie Marchal. *Aux sources de la propriété industrielle: Guide des archives de l'INPI*. Paris: Institut National de la Propriété Industrielle, 2002.
- Evans, R. J. W., M. Schaich, ve P. H. Wilson (ed.). *The Holy Roman Empire 1495-1806*. Oxford: Oxford University Press, 2011.
- Eyice, Semavi. "İstanbul'da Koca Mustafa Paşa Cami'i ve Onun Osmanlı-Türk Mimarısındaki Yeri." *Tarih Dergisi* 5, 8 (1953): 153-82.
- Freeman, Janet Ing. "Anton Koberger's First Books: Paper Stocks and Sequence of Printing." *The Princeton University Library Chronicle* 55, 2 (1994): 308-22.

- Galvez-Behar, Gabriel. "The Patent System during the French Industrial Revolution: Institutional Change and Economic Effects." *Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte / Economic History Yearbook* 60 (1), (2019): 31-56.
- Garrett, Christina Hallowell. *The Marian Exiles: A Study in the Origins of Elizabethan Puritanism. Cambridge Library Collection - British and Irish History, 15th & 16th Centuries*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. doi:10.1017/CBO9780511707957.
- Gilbert, Neal Ward. *Renaissance Concepts of Method*. New York: Columbia University Press, 1963.
- Gimpel, Jean. *The Medieval Machine, The Industrial Revolution of the Middle Ages*. New York: Penguin Books, 1977.
- Gordley, James. *The Jurists: A Critical History*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Hirsch, Rudolf. *Printing, Selling and Reading, 1450-1550*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1967.
- Holdsworth, William Searle. *A History of English Law, Volume I*. London: Methuen & Co., 1903.
- Huffman, Clifford Chalmers. *Elizabethan Impressions: John Wolfe and His Press*. New York: AMS Press, 1988.
- Hulme, Edward Wyndham. "The Early History of the English Patent System." *Anglo-American Legal History* içinde, compiled and edited by a Committee of the Association of American Law Schools, 117-47. Boston: Little, Brown, 1909.
- Hulme, Edward Wyndham. "History of the Patent System under the Prerogative and at Common Law: A Sequel." *Law Quarterly Review* 12, 2 (1896): 141-54.
- Hunbury, Harold Greville. "Holdsworth, Sir William Searle (1871–1944), legal historian." (revised by David Ibbetson), *Oxford Dictionary of National Biography* (online ed.). Oxford University Press, 2004. <https://doi.org/10.1093/ref:odnb/33933>.
- Jacquot, Jean. "Acontius and the Progress of Tolerance: in England." *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance* 16, 2 (1954): 192-206.
- Kaya, Arslan. "Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar." *Journal of Istanbul University Law Faculty* 55 (1997): 173-200.
- Keller, A. G. "Aconcio, Jacopo [Jacobus Acontius] (c. 1520–1566/?), theologian and military engineer." *Oxford Dictionary of National Biography* (online ed.). Oxford University Press, 2004. <https://doi.org/10.1093/ref:odnb/69>

- Kyle, Chris R. “‘But a New Button to an Old Coat’: The Enactment of the Statute of Monopolies, 21 James I cap.3.” *Journal of Legal History* 19, 3 (1998): 203-23.
- MacLeod, Christine. *Inventing the Industrial Revolution: The English Patent System, 1660–1800*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988.
- Mazauric, Roger. “Un Ingénieur huguenot au XVI e Siècle et ses rapports avec l’Église Réformée messine: Roch Guerini, comte de Lynar.” *Bulletin de la Société de l’Histoire du Protestantisme Français (1903-2015)* 106 (1960): 173-85.
- O’Malley, Charles Donald. *Jacopo Acontio: His Life, Thought and Influence*. California: Stanford University Press, 1945.
- Paris Convention for the Protection of Industrial Property of March 20, 1883, as revised at Brussels on December 14, 1900, at Washington on June 2, 1911, at The Hague on November 6, 1925, at London on June 2, 1934, at Lisbon on October 31, 1958, and at Stockholm on July 14, 1967, and as amended on September 28, 1979. Erişim tarihi: 24 Temmuz 2023. <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/287556>.
- Phillips, Jeremy. “The English Patent as Reward for Invention: the Importation of an Idea.” *Journal of Legal History* 3, 1 (1982): 71-79.
- Price, William Hyde. *The English Patents of Monopoly*. Boston: Houghton Mifflin, 1906.
- Provvidera, Tiziana. “Giordano Bruno’s Italian Dialogues and Late Sixteenth-Century English Book Production.” Doktora tezi, University College London, University of London, 2000 (later published by ProQuest LLC, 2016).
- Ramsey, George. “The Historical Background of Patents.” *Journal of the Patent Office Society*, 18 (1) (1936): 6-21.
- Smith, John William. *A Compendium of Mercantile Law*. (4üncü Baskı Editörü Dowdeswell, G. M.) London: Saunders and Benning, 1834.
- Stapleton, Jaime. “Art, Intellectual Property & the Knowledge Economy.” Doktora tezi, Goldsmiths College, University of London, 2002. (E-kaynak: <http://www.jaimestapleton.info/download.htm>).
- Strype, John. *The History of the Life and Acts of Edmund Grindal*. Oxford: Clarendon Press, 1821.
- The National Archives. “Statute of Monopolies 1623, Acts of the English Parliament 1623 c. 3 (Regnal. 21_Ja_1).” Erişim tarihi: 24 Temmuz 2023. <https://www.legislation.gov.uk/aep/Ja1/21/3/contents>.

- Unwin, George. *Industrial Organization in the 16th and 17th Centuries*. London: F. Cass and C, 1963.
- Uyan, Göktürk. *İsviçre-Türk Hukukunda Mimari Proje Düzenleme Sözleşmesinin Hukuki Niteliği*. İstanbul: Beta, 2006.
- Watson, Alan. "The Transformation of American Property Law: Comparative Law Approach." *Georgia Law Review* 24, 2 (1990): 163-221.
- White Jr., Lynn. "Jacopo Aconcio as an Engineer." *The American Historical Review* 72, 2 (1967): 425-44.
- Wieacker, Franz. *A History of Private Law in Europe with Particular Reference to Germany*. Çev. Tony Weir. Oxford: Clarendon Press, 1995.
- Wiener, Frederick Bernays. "Holdsworth's History Finally Completed". *American Bar Association Journal* 53, no. 4 (1967): 321-24.
- Windscheid, Bernhard. *Die Actio des römischen Civilrechts vom Standpunkte des heutigen Rechts*, Düsseldorf: Verlagshandlung von Lulius Buddeu, 1856. (<https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb10567269?page=,1>).
- WIPO. "A Brief History." Erişim tarihi: 24 Temmuz 2023. <https://www.wipo.int/about-wipo/en/history.html>.
- Wyatt, Michael. *The Italian Encounter with Tudor England, A Cultural Politics of Translation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

